

KOMPETENCIJŲ RAIDOS APRAŠAS

1. Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosiose programose (toliau – bendrosios programos) kompetencijoms tenka išskirtinis vaidmuo – jų ugdymas būtinas kiekvieno asmens tobulėjimui, socialinei įtraukčiai, darniai gyvensenai, aktyviam pilietiškumui, pasirengimui asmeniniu indėliu prisidėti prie Lietuvos, Europos ir pasaulio pažangos, darnaus vystymosi. Kompetencijos atskleidžia asmens nuosekliai įgyjamą dvasinę, kognityvinę ir fizinę brandą. Kiekviena kompetencija apibrėžiama atsižvelgiant į jos specifiką ir savitumą. Kompetencijos ugdomos visų bendrųjų programų mokymo(si) turiniu. Jų ugdymo rezultatai nurodyti dalykų programose mokinių mokymosi pasiekimų (toliau – pasiekimų) raidos aprašymuose.

2. Bendrųjų programų mokymo(si) turiniu ugdomos šios kompetencijos: komunikavimo, kultūrinė, kūrybiškumo, pažinimo, pilietiškumo, skaitmeninė ir socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos. Visos kompetencijos tarpusavyje susijusios, jos ugdomos integraliai, tik intensyvumas priklauso nuo dalyko specifikos. Kompetencijų raidos apraše pateikiamos šių kompetencijų apibrėžtys, kompetencijų sandai – kompetencijos sudedamosios dalys – ir kompetencijų raida, atsižvelgiant į mokinio amžiaus tarpsnio kognityvinės ir socialinės raidos ypatybes.

3. Komunikavimo kompetencija – tai gebėjimas kurti, perduoti ir suprasti žinias (faktus, požiūrius ar asmenines nuostatas), etiškai naudotis verbalinėmis ir neverbalinėmis komunikavimo priemonėmis ir technologijomis.

4. Komunikavimo kompetencijos sandai:

4.1. pranešimo kūrimas: parenka ir vartoja verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas; pritaiko raiškos priemones ir formas komunikavimo situacijai ir adresatui; pristato save gyvai bei virtualioje erdvėje;

4.2. pranešimo perteikimas ir komunikacinė sąveika: pasirenka komunikavimo kanalą ir priemonę; taiko komunikavimo strategijas bendraudamas individualiai bei grupėje;

4.3. pranešimo analizė ir interpretavimas: analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina įvairaus sudėtingumo lygio ir formato pranešimus.

5. Komunikavimo kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Pranešimo kūrimas.	Parenka ir vartoja įvairias verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas.	Išbando mokytojo siūlomas kalbines ir vizualias raiškos priemones.	Naudoja mokytojo rekomenduojamas kalbines ir vizualias raiškos priemones.	Naudoja savo pasirinktas ir mokytojo rekomenduojamas kalbines ir vizualias raiškos priemones.	Pasirenka ir derina įvairias raiškos priemones ir formas.	Išbando kompleksines raiškos priemones ir formas.	Naudoja kompleksines raiškos priemones ir formas.	Tikslingai pasirenka ir kūrybiškai naudoja kompleksines raiškos priemones ir formas.
	Pritaiko raiškos priemones ir formas komunikavimo situacijai ir adresatui.	Atpažįsta elementarias komunikavimo priemones ir pritaiko jas kasdienėms situacijoms asmeninio gyvenimo, mokymosi srityse.	Pritaiko komunikavimo priemones ir formas kasdienėms situacijoms asmeninio gyvenimo, mokymosi srityse.	Pritaiko komunikavimo priemones ir formas įvairioms situacijoms asmeninio gyvenimo, mokymosi srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.	Pritaiko raiškos priemones ir formas daugumai įprastų komunikavimo situacijų asmeninio gyvenimo, mokymosi ir viešosios veiklos srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.	Pritaiko raiškos priemones ir formas įvairioms komunikavimo situacijoms ir adresatams asmeninio gyvenimo, mokymosi ir viešosios veiklos srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.	Pritaiko pranešimą komunikavimo situacijoms ir adresatams įvairiose srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.	Lanksčiai pritaiko pranešimą sudėtingoms komunikavimo situacijoms ir įvairiems adresatams įvairiose srityse gyvai ir virtualioje erdvėje.
	Pristato save gyvai bei virtualioje erdvėje.	Skiria, kada ir kam reikia pateikti asmeninius duomenis. Pristato žodžiu	Skiria, kada, kam ir kokius asmeninius duomenis pateikti.	Išsamiai pristato gyvai ir virtualioje erdvėje raštu ir žodžiu.	Apibūdina save suvokdamas savo išskirtinumus ir atsižvelgdamas į situaciją ir adresatą.	Komunikuodamas išreiškia save remdamasis gerosios praktikos pavyzdžiais.	Komunikuodamas atskleidžia savo asmenybę atsižvelgdamas į komunikavimo sritį. Kuria	Tikslingai formuoja asmeninį įvaizdį ir įsitraukia į būsimos profesijos

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		bei vizualiomis raiškos priemonėmis.	Prisistato raštu ir žodžiu.				gyvenimo aprašymą, atsižvelgdamas į situaciją ir adresatą.	komunikavimo diskursą.
Pranešimo perteikimas ir komunikacinė sąveika.	Pasirenka komunikavimo kanalus ir priemones.	Mokytojo patiriamas pasirenka artimoje aplinkoje esančius komunikavimo kanalus ir priemones.	Pasirenka artimoje aplinkoje esančius įvairius komunikavimo kanalus ir priemones.	Naudoja fizinius ir virtualaus komunikavimo kanalus ir priemones.	Naudoja ir palygina įvairius fizinius ir virtualaus komunikavimo kanalus ir priemones.	Naudoja ir derina tarpusavyje įvairius fizinius ir virtualaus komunikavimo kanalus ir priemones.	Integruoja komunikavimo kanalus ir priemones įvairialypei komunikacinei sąveikai užtikrinti.	Kuria ir tikslingai naudoja komunikavimo kanalus ir priemones.
	Taiko strategijas, komunikodamas individualiai ir grupėje.	Komunikuodamas išlaiko dėmesį, išklauso pašnekovą bei reaguoja.	Komunikuodamas išlaiko dėmesį, išklauso pašnekovą ir tinkamai reaguoja. Komunikuodamas su vienu pašnekovu ar grupėje, taiko skirtingas komunikavimo strategijas.	Taiko pagrindines komunikavimo strategijas: atsižvelgia į adresatą, remiasi ankstesnėmis žiniomis, bando ir pasitaiso.	Bando ir eksperimentuoja taikydamas įvairias komunikavimo strategijas: planuoja pranešimą, naudoja kalbinius ir nekalbinius išteklius.	Parenka ir derina įvairias komunikavimo strategijas, lanksčiai naudoja kalbinius ir nekalbinius išteklius.	Taiko komunikavimo strategijas ir apibūdina kitų taikomas strategijas, tinkamai į jas reaguoja.	Tikslingai taiko komunikavimo strategijas ir kuria komunikavimo aplinką.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Pranešimo analizė ir interpretavimas.	Analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimą.	Atpažįsta gaunamus paprastus verbalinius ir neverbalinius pranešimus. Aptaria pagrindines komunikavimo intencijas. Atpažįsta įžeidžiamo turinio pranešimus.	Analizuoja asmeninio gyvenimo, ugdymo ir viešosios veiklos srityse gaunamus verbalinius ir neverbalinius pranešimus. Atpažįsta pagrindines pranešimų adresatų grupes. Nustato pagrindines komunikavimo intencijas. Atpažįsta patyčias ir įžeidžiamo turinio pranešimus.	Analizuoja pranešimo siuntėjų ir gavėjų socialinius vaidmenis asmeninio gyvenimo, ugdymo ir viešosios veiklos srityse. Apibūdina adresato kitoniškumą. Komentuoja įvairias komunikavimo intencijas. Paaškina asmenines nuostatas išreiškiančius pranešimus. Atpažįsta nepakantumą ir smurtą skleidžiančius pranešimus.	Paaškina abstrakčiais simboliais išreikštus pranešimus. Atpažįsta anoniminius pranešimus. Analizuoja ir vertina kompleksines komunikacines intencijas. Atpažįsta žalingą poveikį darančius pranešimus.	Analizuoja pranešimus, turinčius potekstę. Analizuoja asmeninius ir grupinius interesus išreiškiančius pranešimus. Kritiškai vertina pranešimą.	Analizuoja įvairialypius pranešimus ir nustato netiesiogiai išreikštas komunikacines intencijas. Atskiria manipuliacijas. Patikrina pranešimo patikimumą. Paaškina pranešimą remdamasis išplėstiniu kontekstu.	Analizuoja įvairialypius pranešimus ir kompleksines komunikacines intencijas visose gyvenimo srityse. Analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimo patikimumą remdamasis įvairiais šaltiniais.

6. Kultūrinė kompetencija – tai kultūrinė savimonė, grįsta žiniomis, aktyvia kultūrine raiška ir kultūriniu sąmoningumu.

7. Kultūrinės kompetencijos sandai:

7.1. kultūrinis išprusimas: žino pačius bendriausius su kultūra susijusius dalykus, orientuojasi kultūrinėje erdvėje, atpažįsta Lietuvos etninės kultūros objektus, žino savo tautos, šalies, Europos ir pasaulio kultūros tradicijas, pažįsta paveldą, dabarties kultūrinius reiškinius, supranta šiuolaikinės Lietuvos kultūros tendencijas;

7.2. kultūrinė raiška: aktyviai ir atsakingai dalyvauja kultūriniuose procesuose, meninėse ir kitose kultūrinėse veiklose;

7.3. kultūrinis sąmoningumas: apmąsto ir kritiškai vertina įvairias kultūros formas ir reiškinius, išreiškia požiūrį, nuostatas ir vertybes.

8. Kultūrinės kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Kultūrinis išprusimas.	Susipažįsta, apibūdina, nagrinėja bendriausius kultūros reiškinius.	Atpažįsta ir įvardija kultūros kūrybinių savybes bei priemones; išreiškia preferencijas vieniems ar kitiems kultūros reiškiniams.	Atpažįsta bei aptaria kai kuriuos paprasčiausius kultūros reiškinius artimiausioje aplinkoje.	Atpažįsta ir klasifikuoja kultūros reiškinius. Atpažįsta ir diferencijuoja kultūros reiškinius.	Klasifikuoja, diferencijuoja ir palygina bendriausius kultūros reiškinius.	Sisteminai ir apibūdina įvairius kultūros reiškinius: vertybes, idėjas, įsitikinimus požiūrius ir elgsenas. Atpažįsta ir aptaria kultūros ženklus, simbolius, kultūrinius pasiekimus.	Analizuoja, komentuoja ir aptaria sudėtingesnius kultūros reiškinius: vertybes, idėjas, įsitikinimus, požiūrius ir elgsenas, ženklus, simbolius, istorinius faktus ir interpretacijas, kultūrinius pasiekimus.	Lygina, apibendrina, kritiškai vertina aktualiausius kultūros reiškinius: vertybes, idėjas, įsitikinimus, papročius, ženklus bei simbolius, elgsenas, komunikacijos formas, istorines interpretacijas, kultūrinius pasiekimus.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Suvokia Lietuvos kultūros kontekstą, atpažįsta etninės kultūros objektus ir reiškinius, supranta šiuolaikinės Lietuvos kultūros raidos tendencijas, paaiškina, kaip jos tęsia, keičia ar papildo anksčiau susiformavusias kultūros tradicijas; suvokia mokslininkų, menininkų ir kitų kultūros	Žino pagrindines Lietuvos kalendorinių švenčių tradicijas ir jas pritaiko mokykloje ir šeimoje. Išsako savo įspūdžius, patyrus Lietuvos kultūros kūrinių įvairovę ir pabendravus su Lietuvos kūrėjais bei atlikėjais.	Žino Lietuvos kultūros tradicijas, papročius. Įvardija svarbius šalies mokslo, meno, kultūros veikėjus.	Apibūdina savo šalies kultūrinės tradicijas, supranta tradicijų reikšmę. Įvardija pagrindinius Lietuvos kultūros kūrinius, reiškinius, paaiškina jų istoriją. Išvardija svarbiausius mokslo, meno, kultūros, visuomenės veikėjus, pagrindinius jų kūrinius.	Apibūdina įvairius Lietuvos kultūrinius pasakojimus ir įvykius. Vertina pagrindinių Lietuvos mokslo, meno, visuomenės veikėjų ir jų kūrinių reikšmę kultūros raidai ir dabarčiai.	Diferencijuoja, klasifikuoja ir aptaria Lietuvos kultūros reiškinius, kūrinius, lygina įvairius kultūrinius pasakojimus ir įvykius. Analizuoja ir interpretuoja mokslininkų, menininkų ir kitų kultūros kūrėjų vaidmenį bei jų darbų reikšmę.	Įvardija Lietuvos kultūros kontekstą, aptaria ir kritiškai vertina Lietuvos kultūros reiškinius, kūrinius, aptaria šiuolaikinės Lietuvos kultūros tendencijas.	Analizuoja ir lygina Lietuvos kultūros objektus, reiškinius, kūrinius, interpretuoja ir vertina šiuolaikinės Lietuvos kultūros tendencijas, paaiškina jų sąsajas su tradicine kultūra.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	kūrėjų vaidmenį bendruomenės gyvenime.							
	Save identifikuoja ir suvokia kaip atsakingą ir aktyvų Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros dalyvį. Analizuoja, lygina ir interpretuoja savąją ir kitas kultūras, suvokia jų prasmę, vertę, kontekstą bei tarpusavio ryšius.	Savais žodžiais paaiškina savo artimiausios aplinkos kultūros reiškinius ir lygina juos su kitų šalių kultūros reiškinais.	Lygina artimiausios aplinkos gamtos ir įvairių kultūros objektų svarbiausius bruožus. Aptaria kitų šalių kultūrų tradicijas.	Pristato kultūriškai įvairių savo šalies veiklą, kultūros objektus. Pažįsta Lietuvos ir Europos, pasaulio kultūrų tradicijas, nurodo panašumus ir skirtumus.	Apibūdina ir lygina skirtingas kultūras, jų tradicijas, paveldą. Analizuoja ir interpretuoja Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūrų tradicijas, paveldą.	Aprašo, analizuoja ir palygina įvairių skirtingų kultūrinių grupių įsitikinimus, praktikas, kultūrinius įvykius ir papročius. Nustato ir aprašo būdus, kuriais tauta ir atskiros kultūrinės grupės, bendruomenės formuoja savo tapatybes.	Analizuoja Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros dinamiką, skirtingų kultūros laukų socialinį ir istorinį kontekstus. Paaškina būdus, kaip skirtinguose kontekstuose keičiasi tautos ir atskirų kultūrinių grupių, bendruomenių tapatybės.	Analizuoja ir kritiškai vertina sudėtingus kultūros reiškinius, praktikas ir kontekstus, lygina bei vertina Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros laukus. Analizuoja, interpretuoja ir vertina lokalių, regioninių kultūros reiškinių įtaką šalies kultūrai.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Aptaria kultūrinį kontekstą; estetinį skonį bei santykį su kultūros objektais, reiškiniiais ir kūriniais grindžia dialogu.	Įvardija, kas suteikia kultūros objektui ar reiškiniui ekspresyvumo ir patrauklumo.	Dalijasi žiniomis apie skirtingus kultūros objektus, reiškinius ir kūrinius.	Nustato ir aprašo būdus, kaip įgytos žinios ir įvairios kultūrinės patirtys atveria naujus kelius ir galimybes kūrybai ir pažinimui.	Apibūdina kultūrinių renginių reikšmę mokyklos, bendruomenės ar tautos gyvenime. Formuojasi santykį su kultūros objektais ir reiškiniiais bei kūriniais, plečia kultūrinį kontekstą.	Analizuoja ir interpretuoja kultūros reiškinius, kūrinius, siedamas su platesniu kultūriniu kontekstu. Mokosi ugdytis estetinį skonį ir kritiškai vertinti.	Analizuoja, interpretuoja ir lygina kultūros reiškinius, kūrinius, ugdomi estetinį skonį. Išmano Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūrinį kontekstą.	Formuojasi dialogišką santykį su Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros objektais, reiškiniiais ir kūriniais, juos lygindamas ir siedamas su platesniais kontekstais.
Kultūrinė raiška.	Įgyvendina individualias menines ir kitas kultūrinės veiklas, puoselėja talentus bei polinkius, suvokia kultūros tradicijų	Išbando įvairias nesudėtingas kultūrinės raiškos veiklas.	Taikydamas paprastas technikas, išbando įvairias kultūrinės raiškos formas, siekdamas suprasti savo meninius ir kultūrinius polinkius, pomėgius ir gebėjimus.	Plėtoja kultūrinės raiškos žinias, gebėjimus bei įgūdžius; vertindamas asmeninius gebėjimus ugdomi savistabą.	Plėtoja kultūrinės raiškos žinias, gebėjimus ir įgūdžius; identifikuoja, kurios kultūrinės raiškos formos teikia didžiausią pasitenkinimą, ir sprendžia, kuriems talentams, polinkiams ar	Realizuoja savo talentus, meninius polinkius ir kultūrinės veiklas, pristatydamas juos mokykloje ir vietos bendruomenėje.	Aktyviai imasi konkrečių meninių ir kultūrinių veiklų mokyklos, šeimos, bendruomenės erdvėje.	Įgyvendina sudėtingesnes menines ir kultūrinės veiklas, realizuoja savo talentus bei polinkius konkrečia kultūrine raiška.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	tęstinumo svarbą.				pašaukimui skirti didesnę dėmesį.			
	Aktyviai ir atsakingai dalyvauja kultūrinėje veikloje kaip kūrėjas, atlikėjas, stebėtojas, interpretuotojas, vartotojas ar kritikas; sąžiningai ir etiškai vartoja intelektualius kultūros produktus.	Išbando kūrėjo, atlikėjo, kultūros stebėtojo ir vartotojo vaidmenis per patirtines kultūrinės veiklas.	Išbando kūrėjo, atlikėjo, kultūros stebėtojo ir vartotojo vaidmenis. Pritaiko kultūrinės raiškos patirtis klasės, mokyklos veikloje. Tėvams ir mokytojams padedant moka atsakingai naudotis įvairiomis medijomis.	Išbando kūrėjo, atlikėjo, kultūros stebėtojo ir vartotojo vaidmenis klasės, mokyklos, šeimos bei bendruomenės aplinkoje. Moka atsakingai naudotis medijomis, susipažįsta su intelektinės nuosavybės sąvoka.	Įgytus kultūros kūrėjo, atlikėjo, stebėtojo, vartotojo ar kritiko gebėjimus išbando įvairiose aplinkose ir kontekstuose. Atsakingai naudojami medijomis. Nurodo, kaip etiškai ir legaliai vartoti intelektualius kultūros produktus.	Kultūros kūrėjo, atlikėjo, aktyvaus stebėtojo, vartotojo, kritiko gebėjimus pritaiko praktiškai. Analizuoja, aptaria medijų daromą įtaką. Nurodo, kaip etiškai, atsakingai ir legaliai vartoti intelektualius kultūros produktus.	Aktyviai dalyvauja įvairioje kultūrinėje veikloje ir raiškoje. Kitiškai vertina medijų kultūrą. Atsakingai ir legaliai vartoja intelektualius kultūros produktus.	Aktyviai ir atsakingai dalyvauja kultūrinėje veikloje kaip kūrėjas, atlikėjas, aktyvus stebėtojas, interpretuotojas, kritiškas medijų vartotojas. Atsakingai ir kritiškai vertina intelektualinių kultūros produktų vartojimą.
	Asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime išmintingai pritaiko kultūrinės	Naratyviniais žaidimais, vaizduojamaisiais menais, garsų pasaulio tyrinėjimais ir kitomis priemonėmis	Siūlo kultūrinės raiškos bei kūrybos patirtis klasės, mokyklos projektui ar renginiui.	Kuria ir siūlo kultūrinės raiškos patirtis klasės, mokyklos projektui ar renginiui bei jas svarsto.	Žino, kaip kultūrinės žinios bei raiška siejasi su visais mokomaisiais dalykais, ir jas įtraukia į įvairias mokyklos bei	Įgytas kultūrinės žinias ir gebėjimus pritaiko ir patikrina per atskirus mokomuosius dalykus.	Apibendrina ir aprašo kultūrinės situacijas, siedamas asmeninę patirtį su visuomeniniu kontekstu.	Lygindamas ir apibendrindamas pritaiko kultūrinės žinias asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	žinias ir gebėjimus.	pakartoja, panaudoja ir plėtoja anksčiau patirtas kultūros raiškos formas.			bendruomenės gyvenimo sritis.			
Kultūrinis sąmoningumas.	Paaishkina ir pagrindžia, kaip ir kodėl kultūra yra esminis asmens pasaulėvaizdį ir tapatybę konstruojantis komponentas.	Apibūdina savo kultūrą ir kuo ji skiriasi nuo kitų kultūrų, žmonių ar tradicijų, su kuriomis yra susidūręs.	Paaishkina, ką yra supratęs apie kitus žmones, remdamasis savo kultūrine patirtimi.	Paaishkina, ką ir kaip yra išmokęs, supratęs, remdamasis kultūrine patirtimi. Svarsto, kaip ši patirtis ir supratimas jį keičia ar praturtina.	Įvardija ir apibūdina, koks yra kalbos bei kultūros vaidmuo formuojant asmenų, bendruomenių, tautų ar šalių tapatybes. Paaishkina, ką ir kaip yra išmokęs, supratęs apie save ir kitus, remdamasis kultūrine patirtimi.	Pagrindžia tarpkultūrinio dialogo svarbą, įvairių kultūrų sąveikas, remdamasis savo kultūrine patirtimi.	Nustato ir pagrindžia kultūros, kalbos ir istorijos vaidmenį asmens pasaulėvaizdžiui ir tapatybei.	Paaishkina ir pagrindžia kultūros, kaip esminio asmens pasaulėvaizdį ir tapatybę formuojančio komponento, svarbą.
	Įvardija ir kritiškai vertina įvairias kultūros formas ir	Kelia klausimus apie kultūros reiškinių panašumus ir skirtumus.	Laisvai, savitai, intuityviai įvardija savo požiūrį į kultūros reiškinius. Identifikuoja	Įvardija ir pagrindžia savo požiūrį į kultūros formas ir reiškinius. Paaishkina, kodėl	Įvardija ir įgytomis žiniomis pagrindžia asmenines ir kitų kultūrinės	Diskutuoja ir kvestionuoja kultūrinius stereotipus bei išankstinius nusistatymus	Kritiškai vertina stereotipus įvairiuose kultūrinuose tekstuose, savos nacionalinės ir	Pagrindžia ir kritiškai apmąsto savo ir įvairių kitų kultūrų poveikį, patirtį,

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	reiškinius, kelia klausimus apie savos kultūros ir kitų kultūrų suformuotas prielaidas bei galimus šališkumus.		palankaus ir įtraukiojo elgesio atvejus savo kultūrinėje aplinkoje.	nepagrįsti kultūriniai apibendrinimai apie asmenis ir grupes gali būti kenksmingi.	preferencijas. Atpažįsta ir paaiškina kultūrinius stereotipus ir išankstinius nusistatymus bei jų poveikį Lietuvos kultūrai ir visuomenei.	įvairiose kultūros formose.	kitų kultūrų pasakojimuose.	požiūrius ir įsitikinimus.
	Atpažįsta, kad kultūra nėra vienalytė: tai rinkinys kintančių reiškinių ir subkultūrų, kurių sąveika susiklosčiusi istoriškai.	Apibūdina, ką patiria dalyvaudamas savo aplinkos kultūrinėse bendruomenėse ir jų veiklose.	Įvardija kultūrinės bendruomenės, kurioms priklauso, ir apibūdina, kaip jose veikiama ir bendraujama, remiantis žinomais kultūros reiškiniais.	Įvardija ir apibūdina panašumus ir skirtumus tarp kultūrinių grupių ir pačiose grupėse.	Paaiškina, kaip keičiantis laikams kultūra keičiasi, kaip įvairios žmonių grupės ir asmenys daro įtaką kultūros raidai.	Nustato ir aprašo, kaip įvairios žmonių grupės daro įtaką kultūros raidai.	Paaiškina ir lygina, kaip kintantys kultūriniai reiškiniai ir subkultūros veikia kultūrą.	Pagrindžia, argumentuoja ir kritiškai vertina įvairių kultūrinių reiškinių ir subkultūrų poveikį šaliai, Europos ir pasaulio kultūros raidai.
	Suvokia, kad kitų kultūrų atstovų pasaulėžiūra, normos,	Aptaria kitoniškumą, kai lygina savo aplinkos kultūros reiškinius su tais,	Įvardija įvairių kultūrų objektus, reiškinius ir kūrinius. Aptaria kultūrinį	Įvardija ir apibūdina įvairių kultūrų žinias, įsitikinimus ir praktikas,	Tyrinėja ir lygina įvairių kultūrų pasakojimus, tradicijas bei artefaktus,	Nustato veiksnius, kurie padeda dialogiškam tarpkultūriniam	Integruoja savo žinias apie kitų kultūrų atstovų normas, papročius į	Priima įvairialypės kultūrinės bendruomenės iššūkius,

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	praktikos ir papročiai gali skirtis nuo tų, kurios vyrauja gyvenamoje vietoje. Per dialogišką santykį pripažįsta, kad kultūrinis kitoniškumas gali būti prasmingas, nepaisant mūsų preferencijų.	kuriuos stebi gyvai ir įvairiose medijose.	kitoniškumą lokaliaje aplinkoje.	atsižvelgdamas į konkretų laikotarpį, įvykį ar paprotį. Atpažįsta skirtingų kultūrų komunikavimo panašumus ir skirtumus.	aptardamas jų reikšmę mokyklos, bendruomenės ar kitų šalių kontekste.	komunikavimui. Analizuoja kai kurias sąmoningas dialogo vengimo strategijas. Apibūdina, kaip komunikacijos priemonės (lingvistinės, kūno kalbos, menų raiškos ir kt.) turi skirtingas reikšmes skirtingose kultūrose.	kasdienį gyvenimą. Sąmoningai siekia dialogiško santykio su kitų kultūrų atstovais.	pagrindžia kultūrinio tarpininkavimo vaidmenį, moka gyventi ir kurti kartu su kitų kultūrų atstovais.

9. Kūrybiškumo kompetencija – tai sau ir kitiems reikšmingų kūrybinių idėjų, produktų, problemų sprendimų tyrinėjimas, generavimas, kūrimas, vertinimas, išlaikant darnų santykį su savimi ir aplinka.

10. Kūrybiškumo kompetencijos sandai:

10.1. tyrinėjimas: identifikuoja problemas ir kūrybines galimybes, renka, sieja ir kritiškai vertina kūrybai reikalingą informaciją; dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi;

10.2. generavimas: kelia idėjas, siūlo sprendimus; pasirenka sau ir kitiems reikšmingas idėjas, jas apsversto iš skirtingų perspektyvų;

10.3. kūrimas: etiškai veikia kurdamas savarankiškai, nebijo rizikuoti ir klysti; lanksčiai naudoja kūrybos būdus ir priemones; tobulina, pristato ir dalinasi kūrybos rezultatais;

10.4. vertinimas ir refleksija: vertina ir reflektuoja produkto ir (ar) sprendimo naujumą, vertingumą, kūrybos procesą.

11. Kūrybiškumo kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Tyrinėjimas.	Identifikuoja problemas ir kūrybines galimybes.	Užduoda daug klausimų, susijusių su kūrybine veikla, kurioje dalyvauja.	Įvardija žinomą informaciją ir su tuo susijusias kūrybines galimybes pagal vieną ar kelias savybes. Kelia faktinius, žvalgomuosius klausimus, pagrįstus turima informacija, asmeniniais interesais ir patirtimi.	Išskiria esminę informaciją, įvardina kūrybines galimybes pagal vieną ar kelias savybes, naudojami nurodytais šaltiniais. Savarankiškai kelia klausimus, kurie padeda išvelgti problemas bei kūrybines galimybes.	Identifikuoja problemas, įvardina kūrybines galimybes pagal vieną ar kelias savybes, naudojami pasirinktais šaltiniais. Savarankiškai kelia probleminius klausimus, kurie padeda išvelgti ir paaikškinti problemas bei kūrybines galimybes.	Identifikuoja problemas, įvardina kūrybines galimybes, įvertina ir atsižvelgia į skirtingus požūrius, kriterijus. Savarankiškai kelia klausimus, kurie padeda sieti problemas priežastis, pasekmes, aplinkybes.	Identifikuoja problemas ir įvardina kūrybines galimybes, atsižvelgia į skirtingas perspektyvas. Savarankiškai kelia klausimus, kurie padeda paaikškinti kompleksines problemas.	Identifikuoja kūrybines problemas skirtinguose socialiniuose, kultūrinuose ir kituose kontekstuose. Savarankiškai kelia klausimus, kurie padeda kritiškai vertinti kompleksines problemas.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Renka, sieja ir kritiškai vertina kūrybai reikalingą informaciją.	Nurodo, kokių žinių, priemonių, gebėjimų reikės kūrybinei veiklai. Pasitikslina informaciją, jei ji neaiški ar dviprasmiška.	Mokytojui ar suaugusiajam padedant renka kūrybai reikalingą informaciją, naudojami nurodytais šaltiniais. Mokytojui ar suaugusiajam padedant paaiškina surinktos informacijos reikalingumą kūrybai.	Savarankiškai renka kūrybai reikalingą informaciją, naudojami pasirinktais šaltiniais. Savarankiškai paaiškina atrinktos informacijos reikalingumą kūrybai. Pradeda taikyti jos rinkimo strategijas.	Renka kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus. Įvardija, kodėl ir kokios informacijos reikia kūrybai. Taiko žinomas informacijos rinkimo strategijas.	Renka ir apibendrina kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus. Pritaiko informacijos rinkimo strategijas atitinkamai kūrybos paskirčiai ir situacijai.	Renka ir sistemina kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus. Argumentuotai pasirenka informacijos rinkimo strategijas, numato alternatyvas.	Renka ir kritiškai analizuoja kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus (pvz., patikimumo, autentiškumo, pagrįstumo, tinkamumo, šališkumo). Argumentuotai pasirenka informacijos rinkimo strategijas, numato alternatyvas, įvertina rizikas.
	Dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi.	Dalinasi savo idėjomis, žiniomis, kūrybos rezultatais	Mokytojui ar suaugusiajam skatinant dalinasi žiniomis, idėjomis,	Dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi pažįstamoje aplinkoje	Dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi, derina asmeninius ir	Dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi, derina asmeninius ir kitų interesus,	Dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi, kurios gali daryti įtaką kūrybos	Dalinasi žiniomis, idėjomis, patirtimi, derina asmeninius ir aplinkinių

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		artimoje aplinkoje.	patirtimi artimoje aplinkoje.	(klasėje, šeimoje, mokykloje, vietos bendruomenėje ir kt.).	kitų interesus, lūkesčius.	atsižvelgia į skirtingas perspektyvas.	kontekstui ir aplinkybėms.	žmonių interesus, kritiškai vertina kūrybos kontekstą ir aplinkybes.
Generavimas.	Generuoja idėjas ir sprendimus.	Siūlo idėją ir sprendimą. Paaiškina, ką norėtų sukurti, kokio kūrybos rezultato tikisi.	Idėjas kelia spontaniškai, atsižvelgia į situaciją. Mokytojui ar suaugusiajam skatinant siūlo kūrybinę idėją ir sprendimą.	Kelia idėjas, derina spontanišką ir racionalųjį būdus, atsižvelgia į situaciją. Savarankiškai kelia kūrybines idėjas ir sprendimus.	Kelia idėjas, derina spontanišką ir racionalųjį būdus, atsižvelgia į problemą ir situaciją. Savarankiškai kelia neįprastas, rizikingas idėjas ir sprendimus.	Sieja keliamas idėjas, derina spontanišką ir racionalųjį būdus. Kelia asmeniškai reikšmingas idėjas ir sprendimus.	Kelia idėjas, naudoja įvairias mąstymo operacijas (analizę, sintezę, palyginimą, apibendrinimą, klasifikavimą, abstrahavimą ir kt.). Kelia sau ir kitiems reikšmingas idėjas ir sprendimus.	Kelia idėjas, naudoja vaizdus, analogijas, simbolius, metaforas. Kelia sudėtingas (prieštaringas, paradoksalias) idėjas ir galimus jų sprendimo būdus.
	Apsvarsto idėjas, galimybes, veiksmus iš skirtingų perspektyvų.	Numato kūrybos eigą remdamasis ankstesne patirtimi.	Išsako asmeninę poziciją, kai apibūdina kūrimo procesą ir būsimą rezultatą.	Idėjas, galimybes, veiksmus apsarsto, įvertina stipriąsias ir	Idėjas, galimybes, veiksmus apsarsto, vertina galimybes ir aplinkybes.	Numato ir vertina alternatyvius sprendimus, idėjas, galimybes, veiksmus.	Numato ir analizuoja alternatyvius sprendimus, idėjas, galimybes, veiksmus,	Numato ir kritiškai vertina alternatyvius sprendimus, idėjas, galimybes, veiksmus,

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
				silpnąsias jų puses.			atsižvelgia į kontekstą ir aplinkybes.	atsižvelgia į kontekstą ir aplinkybes, įvertina riziką.
	Pasirenka reikšmingas sau ir kitiems idėjas ir sprendimus.	Nurodo, kam bus skirti kūrybos rezultatai ir kaip jie gali paveikti kitus.	Renkasi idėjas ir sprendimus, atsižvelgia į asmeninio aktualumo ar aplinkiniams kriterijus.	Pateikia idėjų ir sprendimų pasirinkimo argumentų, atsižvelgia į asmeninį jų reikšmingumą ir aktualumą aplinkiniams.	Pateikia idėjų ir sprendimų pasirinkimo argumentų, derina asmeninį ir aplinkinių požiūrį.	Pateikia idėjų ir sprendimų pasirinkimo argumentų, derina asmeninį ir aplinkinių požiūrį.	Pateikia idėjų ir sprendimų pasirinkimo argumentų, apmąsto juos iš skirtingų socialinių bei kultūrinių perspektyvų.	Pateikia idėjų ir sprendimų pasirinkimo argumentų, remiasi pagrįstumo, aktualumo, vertingumo kriterijais.
Kūrimas.	Kuria savarankiškai, nebijo rizikuoti ir klęsti.	Iniciatyvus imdamasis kūrybinių sumanymų ir juos įgyvendindamas. Susidūręs su sunkumais tęsia pradėtą veiklą, jei sulaukia pagalbos ar padrąsinimo.	Savarankiškai kuria įprastomis ar analogiškoms aplinkybėms. Atlieka nesudėtingas, o mokytojui ar suaugusiajam raginant, padedant, iššūkio reikalaujančias kūrybines	Savarankiškai atlieka įvairaus sudėtingumo kūrybines užduotis įprastomis ar sąlyginai naujomis aplinkybėmis, noriai imasi iššūkio reikalaujančių darbų. Jei	Savarankiškai kuria tiek įprastomis, tiek ir naujomis aplinkybėmis. Atlieka įvairaus sudėtingumo kūrybines užduotis, drąsiai imasi iššūkio reikalaujančių. Kai susiduria su sunkumais,	Savarankiškai kuria tiek įprastomis, tiek ir naujomis aplinkybėmis. Kūrybinei veiklai renkasi asmeniškai ar socialiai prasmingas temas. Paaikšina, kodėl imantis naujo	Pasirenka dalyvavimo kūrybinėje veikloje pobūdį, įvertina asmeninius poreikius, interesus ir gebėjimus. Kūrybą aiškina kaip asmeniškai ar socialiai prasmingą	Savarankiškai kuria asmeninius poreikius, interesus ir gebėjimus atitinkančioje srityje. Kuria asmeniškai ir socialiai prasmingus darbus, idėjas, produktus. Rizikinguose

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
			užduotis. Susidūręs su sunkumais tęsia pradėtą veiklą, jei gauna pagalbos ir padrašinimą.	susiduria su sunkumais, tęsia pradėtą veiklą, savarankiškai ieško sprendimų.	nebijo rizikuoti, imasi naujų projektų.	projekto rizikuojama. Nesėkmės atveju nenuleidžia rankų, ieško kito sprendimo arba pagalbos.	veiklą. Įvertina rizikos laipsnį, kai imasi naujo projekto. Nesėkmės atveju išvelgia priežastis, vertina įgytos patirties svarbą ateities kūrybinei veiklai.	dalykuose išvelgia galimybių. Nesėkmę vertina kaip brandumą ir patirtį.
	Lanksčiai naudoja kūrybos būdus ir priemones.	Išbando įvairias kūrybinės veiklos priemones ir būdus.	Taiko žinomas veiklos priemones ir veikimo būdus. Veikia etiška, laikosi kūrybinės veiklos taisyklių.	Išbando įvairias veiklos priemones ir veikimo būdus, atranda naujų kombinacijų. Veikia etiška, laikosi kūrybinės veiklos taisyklių ir (ar) jas kuria.	Taiko naujas veiklos priemones ir veikimo būdus bei jų kombinacijas. Veikia etiška, laikosi kūrybinės veiklos taisyklių. Jas kuria ir (ar) koreguoja.	Taiko žinomus ir atranda alternatyvių resursų, kūrybos būdų, priemonių. Veikia etiška, laikosi kūrybinės veiklos taisyklių. Jas kuria ir (ar) koreguoja.	Lanksčiai renkasi ir etiška naudoja veiklos priemones, veikimo būdus. Laikosi kūrybinės veiklos taisyklių, jas koreguoja, derina asmeninius ir kitų interesus.	Tikslingai renkasi ir taiko veiklos priemones ir būdus, atsižvelgia į kūrybos paskirtį, etikos ir intelektualinės nuosavybės normas. Laikosi kūrybinės veiklos susitarimų, tačiau juos

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
								vertina kritiškai, nebijo pasielgti savaip, nepažeidžia kitų interesų.
	Tobulina ir pristato kūrybos rezultatus.	Užbaigia pradėtą kūrybinį darbą (veiklą), paragintas tobulina. Kūrybos rezultatus pristato pasiūlytu būdu: žodžiu, piešiniu, nuotraukomis, nesudėtinga schema, judesiais ir kt.	Koreguoja darbą. Sumanymus užbaigia.	Tobulina darbą, vengia pasikartojimų, kopijavimo.	Tobulina darbą, siekia originalumo, detalių įvairovės.	Tobulina darbą, siekia originalumo, išbaigtumo, detalių įvairovės.	Tobulina darbą, derina užduoties duotybes ir asmeninius poreikius.	Tobulina darbą, plėtoja originalų kūrybos proceso ir jo rezultatų stilių.
Vertinimas ir refleksija.	Vertina produkto ir (ar) sprendimo naujumą.	Vaizdingai apibūdina kūrybos produktus, reiškinius, sprendimus.	Įvardija ryškiausią, svarbiausią kūrybos produkto ar (ir) sprendimo aspektą.	Iš kelių kūrybos produktų ir (ar) sprendimų išskiria ryškiausią ir svarbiausią pagal pateiktus kriterijus	Palygina kelis kūrybos produktus ir (ar) sprendimus pagal pateiktus kriterijus (išskirtinumą, neįprastumą,	Palygina kelis kūrybos produktus ir (ar) sprendimus pagal pasirinktus kriterijus naujumo aspektu.	Pagrindžia kūrybos srities (mokslo, meno, kultūros ir kt.) reikšmingiausius darbus naujumo aspektu.	Kritiškai ir konstruktyviai vertina reikšmingiausius savo ir bendraamžių mokslo, meno darbus.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
				(išskirtinumą, neįprastumą, netikėtumą ir kt.).	netikėtumą ir kt.).			Samprotauja kūrybos idealų, tobulybės temomis.
	Vertina produkto ar sprendimo vertingumą.	Paaishkina, kuo kūrybos produktas jam yra įdomus ir (ar) svarbus.	Paaishkina savo kūrybos produkto ar sprendimo vertę ir galimą vertę kitiems. Paaishkina, kad vertinimai gali skirtis.	Paaishkina savo kūrybos produkto ar sprendimo vertę ir galimą vertę kitiems. Paaishkina, kodėl vertinimai gali skirtis.	Paaishkina savo kūrybos produkto ar sprendimo vertę ir galimą vertę kitiems pagal pateiktus kriterijus (pritaikymą, poveikumą ir kt.). Paaishkina, kad vertinimai gali skirtis, atsižvelgiant į vertintojo poziciją ir aplinkybes.	Paaishkina savo kūrybos produkto ar sprendimo vertę ir galimą vertę kitiems pagal pasirinktus kriterijus (pritaikymą, poveikumą ir kt.). Paaishkina, kaip produkto ar sprendimo vertinimas priklauso nuo konteksto (asmeninio, socialinio, kultūrinio, istorinio ir kt.) kintamųjų.	Paaishkina savo kūrybos produkto ar sprendimo vertę ir galimą vertę kitiems, derina dabarties ir ateities perspektyvas (kodėl svarbu dabar ir (ar) gali būti svarbu ateityje). Paaishkina, kaip produkto ar sprendimo vertinimas priklauso nuo konteksto (asmeninio, socialinio, kultūrinio, istorinio ir kt.) kintamųjų.	Paaishkina savo kūrybos produkto ar sprendimo vertę ir vertę kitiems, atsižvelgia į dominančios kūrybos srities kontekstą, projektuoja asmeninį tobulėjimą ir profesinę ateitį. Kelia kūrybos prasmės bei vertingumo ir galimo vertingumo aplinkiniams klausimus.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Vertina savo ir kitų kūrybos procesą.	Papasakoja apie kūrybos procesą (ką ir kaip veikė, išgyveno, suprato).	Apibūdina savo ir kitų kūrybos procesą pagal numatytą kriterijų. Nurodo, ką galima daryti geriau.	Apibūdina savo ir kitų kūrybos procesą pagal kelis numatytus kriterijus. Teikia siūlymų, ką galima daryti geriau.	Apibūdina savo ir kitų kūrybos procesą pagal kelis numatytus kriterijus. Siūlo, kaip organizuoti kūrybinę veiklą.	Vertina savo ir kitų kūrybos procesą pagal pasirinktus kriterijus. Siūlo, kaip organizuoti kūrybinę veiklą.	Vertina savo ir kitų kūrybos procesą pagal pasirinktus kriterijus, numato korekcijas.	Įvardija savo ir kitų kūrybos stiliaus stiprybes ar (ir) silpnybes, asmeninius ateities lūkesčius.

12. Pažinimo kompetencija – tai motyvacija ir gebėjimas pažinti save ir pasaulį, įgyjami suvokiant (perimant) žmonijos kultūrinę patirtį. Ši kompetencija apima dalyko žinias ir gebėjimus, kritinio mąstymo, problemų sprendimo, mokėjimo mokyti gebėjimus. Mokyklinis pažinimas reikalauja valios, pastangų ir atkaklumo.

13. Pažinimo kompetencijos sandai:

13.1. dalyko žinios ir gebėjimai: apibūdina dalykui būdingus pagrindinius objektus, reiškinius ir procesus; mokosi dalyko programoje nurodytų faktų ir sąvokų; tinkamai taiko taisykles, atlieka standartines procedūras ir algoritmus, jų taikymą iliustruoja pavyzdžiais;

13.2. kritinis mąstymas: kvestionuoja, vertina ir pagrindžia idėjas, argumentus ir sprendimus; mąsto kritiškai, kai siūlo naujus mąstymo aspektus, variantus, atsižvelgia į dalykui būdingus susitarimus ir tuo būdu gauna kaip galima naudingesnes išvadas; atpažįsta ir vertina tą pačią informaciją, kuri skirtinguose kontekstuose reprezentuojama skirtingai;

13.3. problemų sprendimas: kelia klausimus, išskiria spęstinas problemas ir pokyčių reikalaujančias sritis, vertina įvairias pokyčių alternatyvas, jų moralines, socialines, ekonomines ir ekologines pasekmes. Problemas formuluoja ir sprendžia naudodamasis kompiuterine technika ar kitais būdais. Kuria pridėtinę vertę, vertina situaciją, kaupia resursus. Suvokia pridėtinės vertės kūrimo ir naudojimo galimybes (tokia vertė galėtų būti produktai, paslaugos ar idėjos sprendžiant problemas ar tenkinant poreikius). Ši dedamoji apima kalbų, procesų dėsningumą ir sistemų, reikalingų valdyti skaitmeninius įrankius ir robotus, žinojimą, supratimą ir įgūdžius;

13.4. mokėjimas mokyti: konstruodamas ir siedamas įvairių sričių žinias (žinojimą) ir įgūdžius, kuriasi vientisą pasaulėvaizdį; aprašo pasaulį kalba, vaizdais, simboliais, matematinėmis ir kitomis priemonėmis; kritiškai reflektuoja atsižvelgdamas į mokymosi tikslus, suvokia mokymosi mokyti visuomeninį kontekstą.

14. Pažinimo kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Dalyko žinios ir gebėjimai.	Atpažįsta, apibūdina mokymo(si) objektus ir sąvokas.	Skiria daiktus ir reiškinius pagal jiems būdingus požymius. Sieja skaičius, garsus su jų simboliais. Kalba aiškiai, suprantamai. Pastebi ir įvardija įvairias objektų sekas, dėsningumus, pastebėtus aplinkoje.	Skiria mokomojo dalyko turinį nuo kitos informacijos. Daiktų kiekinės savybės, daiktų formas priskiria matematikai. Lietuvių kalbai priskiria raides, garsus, žodžius. Muzikai priskiria dainavimą, grojimą. Kūno kultūrai – sporto užsiėmimus.	Atpažįsta dalyko objektus, reiškinius ir procesus kasdienėje aplinkoje.	Formuluoja dalyko sąvoką ir pateikia jos pavyzdžių.	Skiria sąvokos apibrėžimą nuo fakto ir taisyklės. Savais žodžiais paaiškina skirtumus ir pateikia pavyzdžių.	Atpažįsta dalyko sąvokų hierarchinę struktūrą.	Apibūdina dalyko turinį. Paaiškina, kuo dalykas išsiskiria pagal jam būdingą objektų ar reiškinių suvokimą bei jam būdingą mąstymą.
	Atpažįsta, paaiškina ir naudojami pagrindiniais dalyko faktais ir idėjomis.	Naudoja kalbines ir vaizdines priemones daiktams ir reiškiniams apibūdinti. Nuosekliai pasakoja apie	Atpažįsta konkrečių daiktų savybes, priskiriamas dalyko turiniui. Kasdienėje veikloje sutinkamas sekas sieja su	Atpažįsta dalyko faktus kaip nagrinėjamų konkrečių objektų savybes. Suvokia ir randa dėsningumus sudėtingesnių elementų sekose.	Atpažįsta faktą kaip sakinį, kuris yra teisingas arba klaidingas. Daro logines išvadas, atsižvelgia į turimas prielaidas, kai	Atpažįsta dalyko idėją kaip faktus jungiančią mintį. Atlieka mintinus veiksmus su abstrakčiomis idėjomis, hipotetiniais procesais ir pan.	Mato dalyko turinį kaip idėjų rinkinį. Idėjos paaiškina ir įprasmina atskirus faktus. Domisi naujais dalykais, kryptingai ieško	Atpažįsta ir naudojami pagrindinėmis dalyko idėjomis.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		jam nutikusius įvykius, atpasakodamas istoriją pamini daugelį svarbiausių faktų. Mėgaujasi humoru ir patys kuria juokelius, paremtus netikėtumu, neatitikimu, hiperbolizavimu.	nuosekliu skaičiavimu. Integruoja, pritaiko patirtimi paremtas žinias ir suvokia skaitomą tekstą. Kopijuoja ir atlieka tam tikrus darbus pagal pavyzdį.	Išmokę bendrąsias taisykles taiko konkrečioms atvejams.	turinys neprieštarauja empiriniam patyrimui. Analizuoja išvadų darymo logiką. Informaciją jungia į hierarchiškai organizuotus tinklus.	Žodyną gausiai papildo naujais žodžiais, terminais, reiškiančiais abstrakčias sąvokas.	informacijos. Samprotauja apie abstrakčių sąvokų reikšmę. Įvaldo individualų rašymo stilių, rašo ir mintis dėsto sklandžiai. Skaito ir analizuoja tekstus, naujus dalykus integruoja į esamas sistemas.	
	Išmano ir taiko dalyko procedūras.	Atpažįsta įprastus ir kuria naujus minčių raiškos būdus. Atpažįsta spausdintinėmis raidėmis užrašytus paprastesnius ar dažnai matomus žodžius. Bando užrašyti savo	Atpažįsta dalyko žinių naudojimo kasdienėje aplinkoje pavyzdžius. Konkrečių daiktų grupių jungimą ar jų dalinimą į sudėtinės dalis sieja su sudėties ar atimties	Vertina taisyklių ir procedūrų naudojimo reikšmę. Integruoja ir taiko patirtimi paremtas žinias, suvokia skaitomą tekstą.	Pripažįsta taisyklių ir procedūrų atlikimo automatizmo naudą. Suvokia darbinės atminties ribotumą, kai vienu metu sąmoningai	Sieja taisykles ir procedūras su dalyko faktais ir sąvokomis. Taisykles ir procedūras grindžia dalyko faktais ir sąvokomis.	Vertina taisyklių ir procedūrų reikšmę dalyko idėjoms. Naudojasi pakankamai dideliu taisyklių, procedūrų ir sąvokų bagažu.	Paaiškina dalyko žinių suteikiamą naudą. Pateikia kasdienio gyvenimo, mokslo ir technologijų pavyzdžių, kuriuose taiko dalyko žinias.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		mintis, iš pradžių naudodamas piešinius, savo sugalvotus simbolius, ilgainiui įterpdamas vis daugiau atpažįstamų raidžių.	veiksmiais. Perskaito ir suvokia skaitomus tekstus.		atliekami keli veiksmi.			
Kritinis mąstymas.	Taiko dalykui būdingą mąstymo formą.	Atlieka pastangų reikalaujančią su mąstymu susijusią veiklą. Atlieka užduotis suaugusiajam nukreipiant, paskatinant, kai siekiama ilgesnį laiką išlaikyti veiklos kryptingumą.	Skiria mąstymą ir jausmų reiškimą. Mąstymo operacijas taiko atlikdamas veiksmus su konkrečiais fiziškai pasiekiamais objektais ar vidinėmis jų reprezentacijomis mintyse (negeba operuoti abstrakcijomis).	Atpažįsta mąstymą atlikdamas dalyko užduotis. Suvokia aiškinimo svarbą, atsako į klausimą: kodėl? Suvokia, kad gali būti daugiau nei vienas būdas tai pačiai problemai spręsti, ieško alternatyvių sprendimo	Plėtoja mokslinį, sisteminių, hipotetinių-dedukcinių samprotavimą. Mokosi kelti ir tikrinti hipotezes. Skiria hipotezes ir įrodymus, kurie jas patvirtina arba paneigia.	Supranta sąvokos apimtį priklausomybę nuo jos turinį sudarančių požymių. Nusako sąvokų turinį sudarančių požymių skirtumus; suvokia sąvokos apimtį ir jos priklausomybę nuo konteksto.	Apibendrina sąvokas ir teiginius. Suvokia sąvokos priklausomybę nuo konteksto. Apdoroja nagrinėjamą informaciją, pritaikydamas analizės būdus ir metodus.	Žino ir suvokia dalykui būdingų klausimų kėlimo ir atsakymų formulavimo formas. Apdoroja nagrinėjamą informaciją, pritaikydamas analizės būdus ir metodus.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
			Ribotą laiką dirba savarankiškai: pradeda, tęsia ir užbaigia konkrečią užduotį.	variantų. Klasifikuoja objektus hierarchiškai.				
	Paaškina ir taiko dalykui būdingus pagrindimo būdus.	Atlieka mąstymo pagrindimui būdingą veiklą. Lygina objektus tarpusavyje, nurodo jų panašumus ir skirtumus. Klasifikuoja objektus į grupes pagal vieną požymį. Suvokia logines veiksmų sekas, priežasties ir pasekmės ryšius.	Atpažįsta skirtingus mąstymo žingsnius. Skiria prielaidą ir išvadą. Išrikiuoja objektus iš eilės pagal formą, dydį ir kt. Numato, koks kitas sekos elementas, savarankiškai kuria nesudėtingas elementų sekas pagal nurodytą ar paties sumanytą	Paaškina taisyklės ar procedūros rezultatų teisingumą. Mąsto pagal analogiją, įgytas žinias taiko panašioje (loginių ryšių, o ne išorinio panašumo) situacijoje.	Pagrindžia dalyko fakto teisingumą ar klaidingumą.	Naudoja dalykui būdingą euristinį (hipotetinį) samprotavimą, ieškodamas uždavinio sprendimo arba teiginio įrodymo paieškos būdų ir metodų.	Įžvelgia dalyko teiginių loginę struktūrą. Skiria aksiomas, apibrėžimus ir teoremas, paaškindamas esminius skirtumus.	Atpažįsta pagrįstą ir nepagrįstą dalyko teiginį. Nurodo esminę pagrindimo idėją.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
			dėsningumą. Sieja priešingus veiksmus.					
	Atpažįsta ir sieja žinias skirtinguose kontekstuose.	Daiktus ir reiškinius apibūdina skirtingais raiškos būdais. Suvokia laiko seką. Numato tolesnę įvykių eigą remdamasis ankstesne patirtimi, paaiškina, kodėl tikisi vienokio ar kitokio rezultato.	Sieja tą pačią informaciją skirtinguose kontekstuose. Tą pati informaciją išreiškia piešiniais, tekstais, skaitmenimis.	Iliustruoja naujus faktus, taisykles, remiasi turima patirtimi. Skirtinguose kontekstuose atskleidžia įvairias realaus pasaulio situacijas.	Atpažįsta dalykui būdingus skirtingus kontekstus.	Reflektuoja apie tą pačią sąvoką skirtinguose kontekstuose.	Atpažįsta galimai klaidingas žinias naujuose kontekstuose. Suvokia, kad žinios teorinio modelio kontekste ir atitinkami faktai modeliuojamo realaus pasaulio kontekste gali skirtis. Pvz., epidemijos matematinis modelis, pasikeitus aplinkybėms, gali neatitikti realios situacijos.	Analizuoja ir pats naudoja skirtingas idėjų, faktų ir sąvokų reprezentacijas skirtinguose kontekstuose.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Problemų sprendimas.	Kelia klausimus.	Trokdamas naujų žinių, stebi, tyrinėja, klausinėja. Dažnai klausia „kodėl?“, domėdamasis gamtos reiškiniiais, kitų žmonių elgesio motyvais ar pan. Užduoda neįprastus ir jautrius klausimus.	Kelia faktinius ir aiškinamuosius klausimus.	Kelia klausimus, kurie padeda suprasti problemas. Supranta klausimo kėlimo reikalingumą tada, kai trūksta informacijos.	Kelia klausimus, kai siekia sudaryti ir spręsti dalyko užduotis.	Kelia klausimus, motyvuojančius dalyko mokymąsi. Sprendžia hipotetines problemas, kurios prieštarauja individualiam pasaulio suvokimui.	Kelia klausimus, siekia įvertinti prielaidas, taip pat kaip keičiasi išvados pakeitus prielaidas. Atskiria logiškas ir nelogiškas išvadas, kurios kyla iš duotų prielaidų, net jei prielaidos ir išvados nesiremia realiu patyrimu ar jam prieštarauja.	Kelia klausimus, kai siekia analizuoti praktines problemas ir abstrakčias idėjas. Aptinka, formuluoja ir vertina, kokiai žinojimo ar veiklos sričiai priklauso problema. Suvokia, kad daugelis klausimų neturi vieno teisingo atsakymo.
	Identifikuoja problemas ir kelia jų sprendimo idėjas.	Atpažįsta problemas kaip tvarkos nebuvimą. Įvardija vieną ar kelias problemas sprendimo idėjas. Suvokia, kada instrukcijos	Atpažįsta problemas kasdienėje aplinkoje. Ieško informacijos esant skirtingoms alternatyvoms. Įgytas žinias ar	Atpažįsta dalyko idėjas, naudojamas sprendžiant užduotis. Sutelkia dėmesį į esminius požymius, ignoruoja	Atpažįsta nekorektiškas, nevienareikšmes ar klaidingas užduotis, randa jų sprendimo būdų. Atpažįsta nekorektiškas užduotis, kuriose	Randa ir naudoja problemų sprendimo idėjų įvairiuose šaltiniuose bei pasitelkia įvairių priemonių. Atpažįsta ir identifikuoja	Suvokia pridėtinės vertės kūrimo ir naudojimo galimybes, kai sprendžia problemas. Turi papildomos motyvacijos	Identifikuoja alternatyvias problemų sprendimo idėjas ir įvertina jų pasekmes. Renkasi iš kelių galimų

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		yra neaiškios ar dviprasinės ir paprašo patikslinti ar pakartoti.	išmokatą problemas sprendimą sėkmingai taiko tokioje pačioje ar analogiškoje situacijoje.	nesvarbią informaciją.	yra per mažai prielaidų arba prielaidos neturi ryšio su užduotimi.	problemos sprendimo idėja. Daro teisingą loginę išvadą, atsižvelgdamas į turimas prielaidas, net kai ši prieštarauja individualiam empiriniam patyrimui.	lavintis, kad galėtų spręsti įvairių tipų problemas. Spręsdamas problemas remiasi abstrakčiu sąvokiniu mąstymu, konstruoja sudėtingus klausimus, abstrakčių sąvokų sistemas, suvokia atsakymų į klausimus radimo naudą.	problemos sprendimo būdų.
	Sprendžia problemas ir įgyvendina idėjas.	Problemų sprendimą suvokia kaip tvarkos kūrimą. Stebi, kiek tikslūs sprendimai, ir koreguoja	Atpažįsta dalyko žinių panaudojimą sprendžiant problemas kasdienėje aplinkoje. Vienu metu atsižvelgia	Naudoja dalyko žiniomis grįstus metodus, kai sprendžia realaus pasaulio problemas. Išbando naujas problemas	Vertina skirtingus metodus sprendžiant tą pačią problemą. Tas pačias problemas išsprendžia	Analizuoja ir vertina asmeninius ir kito asmens bandymus išspręsti problemą. Įsivertinimas ir	Įvertina riziką ir numato galimus atsitiktinumų šaltinius, kai sprendžia problemas ir įgyvendina idėjas.	Sugalvoja ir įgyvendina naujos problemos sprendimo strategiją. Kūrybiškai taiko dalyko

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		veiksmus atsižvelgdamas į rezultatus. Planuoja būsimą veiklą remdamasis jau turimu patyrimu. Skatinamas ieško naujų sprendimų.	į keletą problemos aspektų, nebebūna susitelkęs į vieną akivaizdžiausią.	sprendimo būdus, jei mato, kad ankstesnieji neveikia.	skirtingais būdais, renkasi patogesnį.	draugų vertinimas padeda geriau suvokti dalyką.	Modeliuoja realaus gyvenimo situacijas, kurios padeda suvokti ir vertinti dalyko teorinės prieigos ribotumą, skatina ieškoti naujų metodų. Samprotauja apie idealus, tobulybę. Atpažįsta ir apmąsto alternatyvias visuomenines, religines, moralines sistemas, jų daromą įtaką.	mąstymui būdingus metodus naujuose kontekstuose.
Mokėjimas mokyti.	Reflektuoja mokymosi procesą.	Mokosi iš savo veiklos. Vertina savo veiklos rezultatus, jų kokybę. Nepavykus iš	Kartoja žinomą ir naują informaciją, kaip pagrindinę įsiminimo strategiją.	Skiria mokymą ir mokymąsi. Bando savarankiškai grupuoti, pertvarkyti	Vertina atmintį kaupiant bazines žinias. Aktyviai siekia susieti naują informaciją su	Vertina plataus akiračio ir specialių žinių reikalingumą interpretuojant informaciją.	Reflektuoja racionalumo, iracionalumo, vertybių vaidmens balansą, kai	Kuriasi vientisą pasaulėvaizdį. Išryškina požiūrių prieštaravimus, kai aptariamai

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		karto bando dar kartą. Mokosi iš savo klaidų, jas taiso.	Planuoja, stebi ir vertina savo veiklą, jos rezultatus.	informaciją. Siekia geriau įsiminti. Suskaido sudėtingą užduotį etapais, planuoja geriausią jų atlikimų seką. Savarankiškai planuoja veiklą, nusistato užduočių atlikimo seką, prioritetus.	jau žinoma, tokiu būdu palengvina naujos informacijos suvokimą ir įsiminimą.	Atlieka užduotis, kurios reikalauja teksto suvokimo gebėjimų. Stebi asmeninį tobulėjimą, progresą, planuoja veiklas, jų eiliškumą, vertina naudojamų strategijų efektyvumą, modifikuoja individualius veiksmus, jei jie pasirodo neefektyvūs. Supranta, kaip veikia informacijos atnaujinimas veiklojoje atmintyje.	renkasi mokymosi tikslus. Atlieka užduotis, kurios skatina ir gilina savęs pažinimą ir supratimą. Savistabą ir savianalizę sieja su mokymosi tikslais. Atsižvelgia į individualias savybes, vertina pasirinkimų perspektyvas.	sudėtingi reiškiniai. Plečiantis patirčiai gilėja suvokimas, kad realybė yra sudėtinga, prieštaringa ir paradoksali.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Mąsto apie pažinimo, mąstymo, mokymosi procesą (metakognicija).	Reflektuoja savo sprendimų priėmimo procesą. Nusako, kur, kada ir kokiomis aplinkybėmis įgijo tam tikrų žinių.	Apibūdina, apie ką mąsto, nurodo priežastis. Suvokia įvairių veiksnių reikšmę pažinimo procesui.	Suvokia priežasties reikšmę aiškinant reiškinį. Efektyviau taiko įsiminimo, kartojimo strategijas.	Sieja naują informaciją su jau žinoma, tokiu būdu palengvina naujos informacijos suvokimą ir įsiminimą. Siekia įsiminti informaciją, efektyviai taiko informacijos organizavimo strategiją.	Vertina naudojamų mokymosi strategijų efektyvumą ir modifikuoja savo veiksmus, jei jie pasirodo neefektyvūs. Pažįsta įvairias dalyko suvokimo strategijas ir supranta sąvokas.	Vertina prielaidų svarbą, pasitelkia skirtingų požiūrių. Atlieka užduotis, kurios skatina rasti prielaidas, įvertina skirtingus požiūrius.	Nurodo skirtingų mąstymo pavyzdžių apie tą patį reiškinį, įvertina galimą požiūrio silpnumą. Realistiškai vertina situacijas, reiškinius. Nėra visiškai apsisprendęs dėl ateities, asmeninių pasirinkimų, profesinės tapatybės.

15. Pilietiškumo kompetencija – tai pilietinis tapatumas ir pilietinė galia, grįsta vertybėmis, nuostatomis, žiniomis ir praktinio veikimo gebėjimais, įgalinančiais kartu su kitais atsakingai kurti demokratišką visuomenę, stiprinti Lietuvos valstybingumą.

16. Pilietiškumo kompetencijos sandai:

16.1. pilietinis tapatumas ir pilietinė galia: nusako piliečio ir valstybės santykį, sieja save su valstybe, žino ir geba paaiškinti pagrindines piliečio teises ir pareigas, nusiteikęs prisiimti atsakomybę dėl valstybės ir visuomenės raidos; paaiškina, kas yra pilietis, geba būti atviras kintančiam pilietiškumo supratimui, gali įžvelgti problemas ir galimybes, kylančias pilietiniam tapatumui globaliame pasaulyje; suvokia, kas yra pilietinė visuomenė, geba paaiškinti pagrindinius jos principus ir vertybes. Suvokia pilietinės galios esmę ir prasmę, geba rinktis veiksmingus jos stiprinimo būdus;

16.2. gyvenimas bendruomenėje kuriant demokratišką visuomenę: supranta, kad teisinė sistema yra demokratinio bendrabūvio pagrindas, jaučia

socialinę atsakomybę dėl savo veiksmų, dalyvauja kuriant darnią sociokultūrinę, ekonominę, ekologinę aplinką; įsitraukia į bendruomenės gyvenimą, geba tirti problemas, įgyvendina iniciatyvas ir pozityvius pokyčius bendruomenėje; supranta nevyriausybių organizacijų vaidmenį kuriant demokratišką bendrabūvį, pasirenka įvairias savanorystės veiklos formas ir būdus; suvokia, kad demokratija ne tik valstybės valdymo forma, bet ir kasdienio gyvenimo būdas; gerbia demokratijos vertybes ir kuria bendruomenišką aplinką; suvokia, kaip asmens dalyvavimas lemia bendruomenės ir demokratinės visuomenės stiprėjimą;

16.3. pagarba žmogaus teisėms ir laisvėms: paaiškina pagrindinius žmogaus teises ginančius dokumentus, suvokia dokumentų prasmę ir institucijų funkcionalumą; gerbia kito nuomonę ir kitokią pilietinę poziciją; suvokia, kad ne viskas, kas teisėta, yra teisinga; atpažįsta situacijas, imasi veiksmų, kai pažeidžiamos asmeninės arba kito asmens teisės, suvaržomos laisvės; analizuoja ir kritiškai vertina žiniasklaidoje pateikiamą informaciją, suvokia žiniasklaidos vaidmenį demokratijoje, atpažįsta propagandos apraiškas ir renkasi kovos su ja būdus;

16.4. valstybės kūrimas ir valstybingumo stiprinimas tarptautinėje bendruomenėje: įsipareigoja gerbti ir saugoti Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir suverenumą, analizuoja politinius procesus ir juos kritiškai vertina; suvokia, kad valstybė stiprinama ginant ją nuo išorės pavojų ir rūpinantis visuomene, tausojant kultūros ir gamtos išteklius; išreiškia socialinį solidarumą, tausoja išteklius ir kuria darnią aplinką; analizuoja ir vertina Lietuvos dalyvavimo Europos Sąjungos, Šiaurės Atlanto sutarties ir kitose tarptautinėse organizacijose reikšmę.

17. Pilietiškumo kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Pilietinis tapatumas ir pilietinė galia.	Nusako piliečio ir valstybės santykį, sieja save su valstybe, žino ir geba paaiškinti pagrindines piliečio teises ir pareigas, nusiteikęs prisiimti atsakomybę dėl valstybės ir	Atpažįsta Lietuvos valstybės simbolius (herbą, vėliavą, himną). Įvardija svarbiausias valstybines šventes.	Savais žodžiais apibūdina, kas yra valstybė ir pilietis. Įvardija Lietuvos valstybės simbolius (herbą, vėliavą, himną), svarbiausias valstybines šventes, nusako jų reikšmes. Gerbia valstybės	Mokytojui padedant paaiškina, kaip yra susijęs su Lietuvos valstybe, įvardija savo, kaip piliečio, esmines teises ir pareigas. Pateikia pilietinio elgesio pavyzdžių. Vadovėliuose (ar	Savarankiškai nusako pagrindines piliečio teises ir pareigas, pateikia pavyzdžių. Sieja su Lietuvos valstybe. Palygina įvairių valstybių simbolius, juos gretina, išryškina	Įvardija ir plačiau paaiškina pagrindines piliečio konstitucines teises ir pareigas. Suvokia savo sąsajų su Lietuvos valstybe reikšmę. Gerbia valstybės	Diskutuoja dėl savo vaidmens valstybės gyvenime. Analizuoja piliečio teisių ir pareigų situaciją. Gerbia valstybės simbolius ir švenčia valstybines šventes.	Naudojasi savo pilietinėmis teisėmis ir geba suvokti, kai jos gali būti (yra) pažeidžiamos. Vykdo arba ruošiasi vykdyti pilietines pareigas. Gerbia valstybės simbolius ir švenčia

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	visuomenės raidos.		simbolius ir švenčia valstybines šventes.	kituose šaltiniuose) randa Lietuvos valstybės simbolių reikšmių paaiškinimus. Gerbia valstybės simbolius ir švenčia valstybines šventes.	panašumus ir skirtumus. Gerbia valstybės simbolius ir švenčia valstybines šventes.	simbolius ir švenčia valstybines šventes.		valstybines šventes.
	Paaishkina, kas yra pilietis, geba būti atviras kintančiam pilietiškumo supratimui, gali įžvelgti problemas ir galimybes, kylančias pilietiniam tapatumui globaliame pasaulyje.	Skiria akivaizdų elementarų pilietišką ir nepilietišką elgesį.	Savais žodžiais apibūdina, kas yra pilietis. Mokytojui padedant pateikia pilietiško ir nepilietiško elgesio pavyzdžių.	Mokytojui padedant nusako keletą požymių, kuo skiriasi pilietis ir nepilietis. Savarankiškai įvardija keletą pilietiško ir nepilietiško elgesio ypatumų.	Diskutuoja apie aktyvaus pilietiškumo būdus.	Argumentuotai paaishkina, kam asmeniui reikalinga pilietybė. Kitiškai vertina skirtingas piliečio ir pilietiškumo sampratas.	Supranta ir paaishkina savo, kaip piliečio, statusą. Nustato pilietinei tapatybei kylančius išsūkius ir atsiveriančias galimybes.	Analizuoja pilietiniam tapatumui kylančius išsūkius ir atsiveriančias galimybes. Išsako argumentuotą nuomonę, kam ir koku atveju gali būti suteikiama Lietuvos pilietybė.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Suvokia, kas yra pilietinė visuomenė, geba paaiškinti pagrindinius jos principus ir vertybes. Suvokia pilietinės galios esmę ir prasmę, geba rinktis veiksmingus jos stiprinimo būdus.	Dalyvauja paprastose mokytojų inicijuotose pilietinėse veiklose.	Savais žodžiais paaiškina, kaip gali prisidėti, kad visiems gyventi būtų geriau. Kartu su tėvais ir (ar) mokytojais dalyvauja pilietinėse veiklose.	Pateikia pilietiškos veiklos (iniciatyvų) pavyzdžių iš artimos aplinkos. Aptaria jų reikšmingumą klasei, bendruomenei. Kartu su tėvais ir (ar) mokytojais dalyvauja pilietinėse veiklose.	Mokytojui padedant analizuoja pilietinės galios bruožus. Paaškina, kodėl ir kokiais būdais piliečiai gali prisidėti stiprindami pilietinę galią. Kartu su tėvais ir (ar) mokytojais dalyvauja pilietinėse veiklose.	Nurodo pagrindinius pilietinės galios komponentus. Diskutuoja apie jų stiprinimo būdus. Kartu su tėvais ir (ar) mokytojais dalyvauja pilietinėse veiklose.	Analizuoja duomenis, įrodančius Lietuvos visuomenės pilietinę galią. Suvokia, jog kaip pilietis turi galios pakeisti jį supančią aplinką. Savarankiškai arba kartu su draugais inicijuoja ir dalyvauja pilietinėse veiklose.	Analizuoja asmeninį vaidmenį pilietiniuose procesuose. Suvokia pilietinio veikimo prasmę. Žino galimas pilietinio pasipriešinimo formas, esant reikalui jas taiko savo gyvenime. Inicijuoja ir savanoriškai dalyvauja nuolatinėse ir proginėse pilietinėse veiklose.
Gyvenimas bendruomenėje kuriant demokratišką visuomenę.	Supranta, kad teisinė sistema yra demokratinio bendrabūvio pagrindas.	Aptaria svarbiausius susitarimus, elgesio taisykles ir jų laikosi.	Paaškina, kas yra susitarimai, kodėl jie svarbūs. Dalyvauja kuriant klasės	Paaškina, kodėl būtina laikytis pagrindinių susitarimų (šeimos, klasės, mokyklos, kelių	Argumentuoja, kodėl susitarimai laikomi įstatymo kūrimo pagrindu. Paaškina	Paaškina, kas yra sankcija, pateikia jos taikymo pavyzdžių, kai nesilaikoma	Diskutuoja apie galimus įstatymų keitimo būdus ir poreikį. Suvokia asmeninę, kaip piliečio,	Vertina šalyje egzistuojančią teisinę sistemą. Analizuoja jos problemas ir iššūkius. Vertina

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Jaučia socialinę atsakomybę dėl savo veiksmų, dalyvauja kuriant darnią sociokultūrinę, ekonominę, ekologinę aplinką.		susitarimus. Mokytojui padedant susipažįsta su darnios sociokultūrinės, ekonominės, ekologinės aplinkos kūrimo principais. Prisideda prie klasės savivaldos veiklos.	eismo taisyklių). Savo veiksmais prisideda prie darnios sociokultūrinės, ekonominės, ekologinės aplinkos kūrimo. Prisideda prie klasės savivaldos veiklos.	susitarimų nesilaikymo pasekmes ir pateikia tokio elgesio pavyzdžių. Asmeniniais veiksmais prisideda prie darnios sociokultūrinės, ekonominės, ekologinės aplinkos kūrimo. Asmeniniais veiksmais prisideda prie klasės, mokyklos savivaldos.	susitarimų, įstatymų. Laikosi darnios sociokultūrinės, ekonominės, ekologinės aplinkos kūrimo principų, suvokia tokio elgesio prasmę. Savo veiksmais prisideda prie klasės, mokyklos savivaldos.	atsakomybę kuriant tvarią ekologinę aplinką. Inicijuoja ir (ar) dalyvauja socialinėse ir ekologinėse aplinkos stiprinimo iniciatyvose. Savo veiksmais prisideda prie klasės, mokyklos savivaldos.	problemas, kylančias dėl socialinės visuomenės nelygybės, klimato kaitos. Inicijuoja ir (ar) dalyvauja socialinėse, ekologinėse aplinkos stiprinimo iniciatyvose. Savo veiksmais prisideda prie klasės, mokyklos savivaldos.
	Įsitraukia į bendruomenės gyvenimą, geba tirti problemas, įgyvendina iniciatyvas ir pozityvius	Bendradarbiauja su draugais atlikdamas bendras veiklas.	Mokytojui skatinant dalijasi idėjomis, kodėl ir kaip reikia bendradarbiauti su draugais, šeimos nariais,	Įvardija gyvenamojoje aplinkoje veikiančias pagrindines visuomenines organizacijas.	Apibūdina gyvenamojoje aplinkoje veikiančių visuomeninių organizacijų veiklos bruožus	Argumentuoja, kodėl būtina stiprinti bendruomenę. Aktyviai tai daro. Dalyvauja pilietinėje	Dalyvauja savanoriškoje labdaringoje veikloje ir skatina kitus dalyvauti. Dalyvauja	Identifikuoja ir analizuoja bendruomenėje ir visuomenėje kylančias problemas, prisideda prie jų

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	pokyčius bendruomenėje. Supranta neformaliųjų ir nevyriausybinų organizacijų vaidmenį kuriant demokratišką bendrabūvį, pasirenka įvairias savanorystės veiklos formas ir būdus.		kaimynais. Pateikia tokio bendradarbiavimo pavyzdžių.	Mokytojui ir (ar) tėvams skatinant dalyvauja socialinėje veikloje.	ir reikšmę. Savarankiškai apsisprendžia ir dalyvauja socialinėje veikloje ir (ar) vaikų organizacijų veikloje.	veikloje (pavyzdžiui, Nevyriausybės organizacijos (NVO), Jaunimo nevyriausybės organizacijos (JNVO) veikloje).	pilietinėje veikloje (pavyzdžiui, Nevyriausybės organizacijos (NVO), Jaunimo nevyriausybės organizacijos (JNVO) veikloje).	sprendimo. Dalyvauja pilietinėje veikloje (pavyzdžiui, Nevyriausybės organizacijos (NVO), Jaunimo nevyriausybės organizacijos (JNVO) veikloje). Argumentuotai paaiškina, kodėl svarbus toks pilietinis veikimas.
	Suvokia, kad demokratija yra ne tik valstybės valdymo forma, bet ir kasdienio gyvenimo būdas. Gerbia demokratijos vertybes ir kuria	Paaiškina, kad visi lygūs, nei vienas nėra geresnis už kitą, tariausi dėl bendro sprendimo.	Bendrais bruožais nusako, kaip suvokia demokratiją.	Mokytojui skatinant su aplinkiniais diskutuoja apie demokratijos reikšmę klasės draugų gyvenime. Diskutuoja, kaip	Demonstruoja pagarbą kitokiai nuomonei. Argumentuoja savo nuomonę (požiūrį). Įvardija taikius konfliktų sprendimo būdus	Analizuoja demokratinės bendruomenės problemas. Teigiamais asmeniniais veiksmais prisideda prie bendruomeniško	Įvardija ir analizuoja Lietuvos demokratijai kylančius iššūkius. Dalyvauja bendruomeninės veiklose.	Save suvokia kaip demokratinės visuomenės kūrimo subjektą. Prisiima asmeninę atsakomybę dėl demokratinės

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	bendruomenišką aplinką. Suvokia, kaip individo dalyvavimas lemia bendruomenės ir demokratinės visuomenės stiprėjimą.			kiekvienas gali prisidėti prie visuomenės gerovės.	ir pateikia pavyzdžių iš asmeninio, šeimos, klasės gyvenimo. Paaškina bendradarbiavimo reikšmę demokratinuose procesuose.	s aplinkos kūrimo.	Domisi viešąja politika ir visuomeniniais klausimais. Inicijuoja teigiamus pokyčius bendruomenėje.	bendruomenės stiprinimo. Paaškina, kodėl svarbu dalyvauti rinkimuose, kitoje politinėje veikloje.
Pagarba žmogaus teisėms ir laisvėms.	Žino pagrindinius žmogaus teises ginančius dokumentus, suvokia dokumentų prasmę ir institucijų funkcionalumą. Gerbia kito nuomonę ir kitokią pilietinę poziciją.	Turi ir vertina savo ir kitų nuomonę, paiso savo ir kitų poreikių.	Apibūdina, kas yra žmogaus teisės ir laisvės. Pateikia pavyzdžių.	Diskutuoja, kaip gyventume, jeigu nebūtų paisoma žmogaus teisių ir laisvių. Įvardija vaikams suteikiamų teisių Lietuvoje ir pasaulyje pavyzdžių, paaškina, kokių veiksmų gali imtis, kai šios teisės pažeidžiamos.	Įvardija pagrindinius žmogaus teises įtvirtinančius dokumentus ir paaškina jų prasmę. Pateikia vaikams suteikiamų teisių Lietuvoje ir pasaulyje pavyzdžių, paaškina, kokių veiksmų gali imtis, kai šios teisės pažeidžiamos.	Įvardija Lietuvos ir tarptautines institucijas, ginančias žmogaus teises ir laisves. Paaškina, kodėl kiekvienas privalo gerbti kitų žmonių teises.	Nusiteikęs aktyviai ginti teises teisėtomis priemonėmis. Apibūdina su žmogaus teisėmis susijusias valstybių pareigas.	Vertina žmogaus ir piliečio teises kaip neįkainojamą pilietinės visuomenės vertybę.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Suvokia, kad ne viskas, kas teisėta, yra teisinga. Atpažįsta situacijas, imasi aktyvių veiksmų, kai pažeidžiamos asmeninės arba kito asmens teisės, suvaržomos laisvės.	Skiria tinkamą ir netinkamą elgesį elementariose situacijose atsižvelgdamas į poveikį kitiems.	Atpažįsta žmogaus teisių ir laisvių suvaržymus artimoje aplinkoje, išsako asmeninę nuomonę.	Pateikia konkrečių pavyzdžių, kaip galima apginti žmones, kurių teisės pažeistos.	Analizuoja visuomenėje egzistuojančius žmogaus teisių pažeidimus. Juos vertina.	Derina skirtingus požiūrius ir randa problemos sprendimo būdų.	Demonstruoja empatiją ir toleranciją kitokiai nuomonei, požiūriui, gyvenimo ir veiklos būdai. Mokytojui (tėvams) skatinant dalyvauja žmogaus teises ginančiose akcijose.	Aktyviai fiksuoja ir informuoja įvairias teises ginančias institucijas dėl pastebėtų žmogaus ir piliečių teisių pažeidimų.
	Analizuoja ir kritiškai vertina žiniasklaidoje pateikiamą informaciją, suvokia žiniasklaidos vaidmenį demokratijoje, atpažįsta propagandos apraiškas ir	Mokytojo ir tėvų padedamas atpažįsta reklamas ir jų tikslus populiariose žiniasklaidos priemonėse.	Sukuria bet kokios formos naujieną, susijusią su klasės gyvenimu. Analizuoja kitų vaikų pateikiamas naujienas apie klasės gyvenimą,	Savais žodžiais paaiškina, kodėl svarbu sukurti ir paskelbti naujieną. Argumentuoja, kodėl informacija (naujiena) svarbi kasdieniame žmonių gyvenime.	Paaškina objektyvios informacijos požymius. Šaltiniuose randa ir palygina informaciją apie tą patį įvykį.	Analizuoja įvairiomis žiniasklaidos priemonėmis pateikiamą informaciją. Suvokia, jog informacija gali būti pateikiama tendencingai arba pateikiamos netikros	Atpažįsta žiniasklaidoje pateikiamos propagandos apraiškas. Paaškina, kas yra manipuliacija ir kuo jis žalingas asmenims ir valstybei.	Analizuoja ir vertina priešiškos propagandos pateikimo būdus. Yra atsparus atviroms propagandos formoms. Objektyviai ir argumentuotai

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	siūlo kovos su ja būdus.		vertina jų patikimumą.			naujienos (melagienos). Moka atskirti objektyvią ir melagingą informaciją. Pateikia pavyzdžių.		paaishkina žiniasklaidos reikšmę pilietinei visuomenei.
Valstybės kūrimas ir valstybingumo stiprinimas tarptautinėje bendruomenėje.	Įsipareigoja gerbti ir saugoti Lietuvos valstybės nepriklausomybę ir suverenumą, analizuoja politinius procesus ir juos kritiškai vertina.	Įvardija svarbiausias Lietuvos valstybės institucijas.	Savais žodžiais paaishkina, kas yra valdžia, kodėl jos reikia. Apibūdina, kokios įtakos jo veikimas (neveikimas) turi kitiems visuomenės nariams.	Įvardija svarbiausias Lietuvos valstybės institucijas ir savais žodžiais apibūdina jų paskirtį. Apibūdina, kokią įtaką jo veikimas (neveikimas) daro kitiems visuomenės nariams.	Palygina ir vertina svarbiausių valdžios institucijų veiklos turinį ir atsakomybes. Analizuoja, kokią įtaką jo veikimas (neveikimas) turi kitiems visuomenės nariams.	Apibūdina valdžių atskyrimo principą, nurodo Prezidento, Seimo, Vyriausybės, teismų funkcijas. Analizuoja, kokią įtaką jo veikimas (neveikimas) daro kitiems visuomenės nariams.	Apibūdina ir vertina įvairių rinkimų sistemų privalumus ir trūkumus. Vertina, kokią įtaką jo veikimas (neveikimas) turi kitiems visuomenės nariams, analizuoja tarptautinę patirtį.	Paaishkina Lietuvos valstybės konstitucinę sąrangą. Vertina, kokią įtaką jo veikimas (neveikimas) daro kitiems visuomenės nariams, analizuoja tarptautinę patirtį.
	Suvokia, kad valstybė stiprinama ginant ją nuo	Savo pozityviais veiksmais prisideda prie kultūros ir	Savais žodžiais paaishkina, kodėl reikia saugoti	Analizuoja kultūros ir gamtos išteklių	Išsako argumentuotą nuomonę apie darnios aplinkos	Įvertina asmeninės bei artimiausios aplinkos žmonių	Diskutuoja kultūros ir gamtos apsaugos problemų	Aktyviais veiksmais prisideda prie kultūros ir

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	išorės pavojų ir rūpinantis visuomene, tausojant kultūros ir gamtos išteklius. Išreiškia socialinį solidarumą, tausoja išteklius ir kuria darnią aplinką.	gamtos išteklių saugojimo.	kultūros ir gamtos išteklius.	eikvojimo pavyzdžius.	kūrimo galimybes, įveikiant globalaus atšilimo problemas.	elgesį, jų indėlį prisidedant prie kultūros ir gamtos išteklių tausojimo.	temomis. Pateikia galimų jų sprendimo būdų.	gamtos išteklių saugojimo. Skatina prie šios veiklos prisidėti aplinkinius.
	Analizuoja ir vertina Lietuvos dalyvavimo Europos Sąjungos, Šiaurės Atlanto sutarties ir kitose tarptautinėse organizacijose reikšmę.	Įvardija svarbiausias tarptautines organizacijas, kurioms priklauso Lietuva.	Mokytojui skatinant diskutuoja, kodėl valstybėms svarbu bendradarbiauti.	Mokytojui skatinant diskutuoja, kodėl valstybėms svarbu bendradarbiauti. Pateikia žinomų tokio bendradarbiavimo pavyzdžių.	Įvardija pagrindines tarptautines organizacijas. Diskutuoja, kodėl Lietuvai taip svarbu būti tarptautinių organizacijų dalimi. Pateikia pavyzdžių, kokią įtaką tarptautinis bendradarbiavimas daro	Apibūdina pagrindinių tarptautinių organizacijų veiklą, remiasi žiniasklaidos informacija. Pateikia konkrečių veiklos pavyzdžių, susijusių su Lietuvos naryste	Įvardija pagrindines tarptautines organizacijas, kuriose dalyvauja Lietuva. Analizuoja jų veiklą. Apibūdina Lietuvai tenkančius iššūkius ir atsiveriančias	Įvertina Lietuvos narystės tarptautinėse organizacijose teigiamas ir neigiamas puses. Nusako konkrečius socialinius ir ekonominius pokyčius, įvykusius Lietuvoje tarptautinio

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
					nacionalinei politikai.	tarptautinėse organizacijose.	galimybes dalyvaujant tarptautinių organizacijų veikloje.	bendradarbiavim o dėka.

18. Skaitmeninė kompetencija – tai motyvacija ir gebėjimas naudotis skaitmeninėmis technologijomis užduotims atlikti, mokytis, problemoms spręsti, dirbti, bendrauti ir bendradarbiauti, valdyti informaciją, efektyviai, tinkamai, saugiai, kritiškai, savarankiškai ir etiškai kurti ir dalytis skaitmeniniu turiniu.

19. Skaitmeninės kompetencijos sandai:

19.1. skaitmeninis turinys: kuria įvairių formų ir formatų skaitmeninį turinį ir dirba su juo, apimant skaitmeninio turinio paiešką, filtravimą (atranką), analizę ir kritinį vertinimą, valdymą, pertvarkymą, integravimą ir apdorojimo automatizavimą; paiso skaitmeninio turinio autorių teisių;

19.2. skaitmeninis komunikavimas: bendrauja ir bendradarbiauja naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis, apimant socialinę ir pilietinę veiklą skaitmeninėje erdvėje, etiškai elgiasi skaitmeninėje erdvėje, valdo skaitmeninę tapatybę, saugo savo ir kitų reputaciją internete, valdo informaciją, pateiktą skaitmeninėmis priemonėmis;

19.3. skaitmeninė sauga: saugiai naudojami skaitmeninėmis technologijomis, saugo asmens duomenis bei privatumą skaitmeninėje erdvėje, tinkamai naudoja skaitmenines technologijas saugodamas aplinką, saugiai naudoja skaitmeninius prietaisus bei informacines sistemas;

19.4. problemų sprendimas: kūrybiškai naudojami skaitmeninėmis technologijomis sprendžiamos problemos, apimant kompiuterinių (informacinių) sistemų techninių ir technologinių problemų sprendimą, kritišką galimų problemos sprendimų įvertinimą ir skaitmeninių technologijų pasirinkimą, taip pat skaitmeninės kompetencijos įsivertinimą ir jos spragų identifikavimą.

20. Skaitmeninės kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Skaitmeninis turinys.	Kuria skaitmeninį turinį.	Mokytojo padedamas kuria paprasčiausią skaitmeninį turinį.	Mokytojo padedamas pasirenka paprasto formato, nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo ir redagavimo būdus; kuria paprastą skaitmeninį turinį.	Savarankiškai pasirenka paprasto formato, nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo ir redagavimo būdus; kuria paprastą skaitmeninį turinį.	Savarankiškai atlikdamas paprastas užduotis nurodo būdus, kaip kurti ir redaguoti aiškiau, įprasto formato turinį; kuria aiškiai apibrėžtą ir paprastą skaitmeninį turinį.	Savarankiškai atlikdamas paprastas ir nešablonines užduotis, nurodo, kaip kurti ir redaguoti įvairaus formato turinį; kuria skaitmeninį turinį.	Atsižvelgdamas į nurodymus ir savo poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, keičia skaitmeninį turinį naudodamas tinkamiausius formatus; kuria atliepiantį tikslą skaitmeninį turinį.	Sprendžia apibrėžtas kompleksines užduotis, susijusias su įvairaus formato skaitmeninio turinio kūrimu ir publikavimu.
	Ieško, filtruoja, analizuoja, vertina, valdo skaitmeninį turinį.	Mokytojo padedamas naudojasi mokomąja programa, mokyklos skaitmenine aplinka ar internetu ir ieško nagrinėjamų objektų, palygina juos ir vertina	Mokytojo padedamas nustato savo poreikius; randa skaitmeninį turinį naudodamasis paprastą paiešką; pasiekia šį turinį, paaiškina, ar rastas	Mokytojo padedamas nustato savo poreikius; randa skaitmeninį turinį naudodamasis paprastą paiešką, nusistato paieškos strategijas.	Savarankiškai ir mokytojo padedamas sprendžia paprastas užduotis, paaiškina savo poreikius, atlieka konkrečias ir įprastas paieškas; paaiškina, kaip rasti reikiamą	Savarankiškai sprendžia paprastas užduotis, paaiškina savo poreikius, atlieka konkrečias ir įprastas paieškas; rasti reikiamą turinį ir kokią	Sudėtingesnėse situacijose savarankiškai įvertina poreikius; pritaiko savo strategiją reikiamo turinio paieškai, paaiškina, kaip jį pasiekti bei kaip	Sprendžia sudėtingas, aiškiai apibrėžtas užduotis, susijusias su skaitmeninio turinio paieška ir filtravimu. Kritiškai vertina skaitmeninį turinį ir jo šaltinių

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		pagal mokytojo nurodytus požymius, randa anksčiau kurtą ar naudotą skaitmeninį turinį.	skaitmeninis turinys yra patikimas; nustato, kaip tvarkyti skaitmeninį turinį nesudėtingoje struktūruotoje aplinkoje.	Savarankiškai arba mokytojo padedamas, pasiekia skaitmeninį turinį, paaiškina, ar jis yra patikimas, ir nustato, kaip tvarkyti skaitmeninį turinį nesudėtingoje struktūruotoje aplinkoje.	skaitmeninį turinį ir kokią strategiją naudojo paieškai. Pagrindžia, ar skaitmeninis turinys yra patikimas. Pasirenka paprastus būdus skaitmeniniam turiniui atrinkti, saugoti ir tvarkyti nesudėtingoje struktūruotoje aplinkoje.	strategiją naudojo paieškai. Analizuoja, palygina ir įvertina naudojamų ir tiksliai apibrėžtų skaitmeninio turinio šaltinių patikimumą. Savarankiškai, atsižvelgdamas į poreikius, pasirenka paprastus būdus skaitmeniniam turiniui atrinkti, saugoti ir tvarkyti nesudėtingoje struktūruotoje aplinkoje.	po jį naršyti, taiko įvairias paieškos strategijas. Atlieka skaitmeninio turinio šaltinių analizę ir patikimumo vertinimą. Atsižvelgdamas į poreikius ir sprenddamas aiškiai apibrėžtas ir nešablonines užduotis, struktūruotoje aplinkoje tvarko skaitmeninį turinį, kurį galima lengvai saugoti ir gauti.	patikimumą. Pritaiko skaitmeninio turinio valdymą patogiai ir tinkamiausiai paieškai bei saugojimui, pasirenka struktūruotą aplinką skaitmeniniam turiniui tvarkyti.
	Pertvarko ir integruoja skaitmeninį turinį,	Mokytojo padedamas įterpia naujus elementus ar	Mokytojo padedamas pasirenka būdus, kaip keisti,	Savarankiškai ar mokytojo padedamas pasirenka būdus,	Savarankiškai pasirenka būdus, kaip keisti, tobulinti ir	Savarankiškai sprenddamas sudėtingesnes, tačiau aiškiai	Atsižvelgdamas į nurodymus ir poreikius, taip pat esant	Sprendžia sudėtingas, aiškiai apibrėžtas užduotis,

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
automatizuoja turinio pertvarkymą.	kitaip pertvarko savo sukurtą paprastą skaitmeninį turinį, vykdo kelių komandų seką.	tobulinti ir integruoti paprastus naujo skaitmeninio turinio elementus, išvardina nuoseklius žingsnius (komandas), reikalingus paprastai užduočiai atlikti naudojantis skaitmeninėmis technologijomis.	kaip keisti, tobulinti ir integruoti paprastus naujo skaitmeninio turinio elementus, išvardina nuo konkrečios sąlygos priklausančias ar kartojamų veiksmų komandas, reikalingas paprastai užduočiai spręsti arba ją atlikti naudojantis skaitmeninėmis technologijomis.	integruoti paprastus naujo skaitmeninio turinio elementus, išvardina nuo konkrečios sąlygos priklausančias ar kartojamų veiksmų komandas, reikalingas paprastai užduočiai spręsti arba ją atlikti naudojantis skaitmeninėmis technologijomis.	apibrėžtas užduotis, aptaria būdus, kaip keisti, tobulinti ir integruoti naują skaitmeninį turinį, pateikia komandas, reikalingas tai užduočiai spręsti arba ją atlikti naudojantis skaitmeninėmis technologijomis.	sudėtingoms situacijoms, įvertina galimus būdus, kaip keisti, tobulinti ir integruoti turimus ir naujus skaitmeninio turinio elementus siekiant sukurti naują ir originalų skaitmeninį turinį, skaido sudėtingas užduotis, skirtas kompiuterinėms sistemoms valdyti, į kelias paprastesnes ir sprendžia jas naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis.	susijusias su naujo skaitmeninio turinio keitimu, tobulinimu ir integravimu. Sudėtingoms realioms užduotims spręsti ir veiksmams automatizuoti pasirenka reikiamas programines priemones ir kompiuterines sistemas, atsirenka ir naudoja reikiamus šaltinius.	
Paiso skaitmeninio turinio autorių teisių.	Mokytojo padedamas suvokia, kad naudojantis ir	Mokytojo padedamas nustato paprastas autorių teisių ir	Savarankiškai ar mokytojo padedamas nustato paprastas	Savarankiškai spręsdamas paprastas užduotis nurodo	Savarankiškai spręsdamas paprastas ir sudėtingesnes	Atsižvelgdamas į nurodymus ir savo poreikius, taip pat esant	Sprendžia apibrėžtas kompleksines užduotis,	

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		dalijantis skaitmeniniu turiniu reikia atsižvelgti į tam tikras taisykles.	licencijų taisykles, taikomas duomenims, skaitmeniniam turiniui. Atpažįsta pats ar mokytojo padedamas paprastas skaitmenines technologijas, skirtas dalijimuisi skaitmenine informacija ir turiniu.	autorių teisių ir licencijų taisykles, taikomas skaitmeniniam turiniui. Atpažįsta pats ar mokytojo padedamas tinkamas skaitmenines technologijas, skirtas dalijimuisi skaitmenine informacija ir turiniu.	aiškiai apibrėžtas ir įprastas autorių teisių ir licencijų taisykles, taikomas skaitmeniniam turiniui.	užduotis nurodo aiškiai apibrėžtas ir įprastas autorių teisių ir licencijų taisykles, taikomas skaitmeniniam turiniui. Valdo skaitmenines technologijas, tinkamas dalytis duomenimis, informacija ir skaitmeniniu turiniu.	sudėtingoms situacijoms pasirenka tinkamiausias taisykles, kurios taikomos autorių teisėms, duomenų licencijoms, skaitmeniniam turiniui.	susijusias su autorių teisių ir licencijų taikymu skaitmeniniam turiniui ir jo dalijimuisi.
Skaitmeninis komunikavimas.	Bendrauja ir bendradarbiauja naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis.	Padedamas konkrečiam kontekstui pasirenka paprastas skaitmenines technologijas bendravimui ir bendradarbiavimui.	Savarankiškai, prireikus padedamas, duotam kontekstui pasirenka paprastas skaitmenines technologijas bendravimui ir	Savarankiškai spręsdamas paprastas problemas, atlieka aiškiai apibrėžtas ir įprastas veiklas su bendravimui ir bendradarbiavim	Savarankiškai prireikus spręsti aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes problemas, pagal duotą kontekstą pasirenka įvairias skaitmenines technologijas	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, keičia skaitmeninių technologijų naudojimą	Sprendžia kompleksines užduotis, turinčias ribotą sprendimų kiekį, susijusias su skaitmeninio turinio kūrimu bendraujant ir bendradarbiaujan	Sprendžia sudėtingas problemas su daugeliu sąveikaujančių veiksnių, susijusių su skaitmeninio turinio kūrimu bendraujant ir

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
			bendradarbiavimui.	ui skirtomis skaitmeninėmis technologijomis, pasirenka konkrečiai apibrėžtą, tinkamą skaitmeninę technologiją pateiktam kontekstui.	bendravimui ir bendradarbiavimui.	bendravimo ir bendradarbiavimo veiklose, pasirenka tinkamiausias skaitmenines technologijas, skirtas konkrečiam kontekstui bendrai kurti skaitmeninį turinį.	t, ir naudoja skaitmenines technologijas, savo žinias, gebėjimus padėdamas kitiems bendrauti ir bendradarbiauti skaitmeninėje erdvėje.	bendradarbiaujant, siūlo naujų idėjų ir tobulesnių bendravimo ir bendradarbiavimo procesų naudojant skaitmenines technologijas.
	Atsakingai dalyvauja socialinėje ir pilietinėje veikloje naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis.	Paaiškina, kas yra pilietis ir kad jo dalyvavimą bendroje veikloje palengvina skaitmeninės technologijos. Padėdamas atpažįsta paprastas, palengvinančias bendravimą skaitmenines technologijas.	Savarankiškai, prireikus padėdamas naudoja paprastas skaitmenines technologijas, padedančias dalyvauti bendroje veikloje.	Savarankiškai spręsdamas paprastas problemas, pasirenka gerai apibrėžtas ir įprastas skaitmenines technologijas, padedančias dalyvauti bendroje veikloje mokykloje ir už jos ribų.	Savarankiškai, prireikus spręsti aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes problemas, pasirenka skaitmenines technologijas dalyvauti bendroje veikloje, bendrai gerovei kurti, įsitraukti į pilietines akcijas	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, naudojasi tinkamiausiomis skaitmeninėmis technologijomis dalyvauti bendroje veikloje, bendrai gerovei kurti,	Naudoja skaitmenines technologijas sprendžiant kompleksines, riboto apibrėžtumo užduotis, susijusias su pilietiškumu, naudoja savo žinias, gebėjimus padėdamas kitiems dalyvauti	Naudoja skaitmenines technologijas sprendžiant sudėtingas socialinės ir pilietinės veiklos, kuriai būdinga daug sąveikaujančių veiksmų, problemas, siūlo naujų idėjų ir tobulesnių

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
					mokykloje ir už jos ribų, diskutuoti apie tinkamas šiai veiklai skaitmenines technologijas.	įsitraukti į pilietines akcijas mokykloje ir už jos ribų.	socialinėje ir pilietinėje veikloje naudojant skaitmenines technologijas.	skaitmeninių technologijų naudojimo procesų.
Etiškai elgiasi skaitmeninėje erdvėje.	Mokytojo padedamas naudoja paprasčiausias skaitmenines technologijas bendravimui laikydamasis paprasčiausių elgesio normų (mandagumo, pagarbos, empatijos ir kt.).	Savarankiškai, prireikus padedamas naudoja paprastas skaitmenines technologijas, laikydamasis pagrindinių elgesio normų (mandagumo, pagarbos, empatijos ir kt.).	Savarankiškai naudoja paprastas skaitmenines technologijas, laikydamasis įprastų elgesio normų.	Savarankiškai, prireikus spręsti aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes problemas, pasirenka skaitmenines technologijas, laikydamasis įprastų elgesio normų.	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, naudojami tinkamiausiomis skaitmeninėmis technologijomis, laikydamasis elgesio normų.	Sprendžia sudėtingas, riboto apibrėžtumo problemas, susijusias su skaitmeninėmis technologijomis ir visuotinai pripažintu tinklo etiketu (RFC 1855), atsižvelgdamas į skirtingas auditorijas ir kultūrinę bei kartų įvairovę, naudoja savo žinias, padedamas	Sprendžia sudėtingas problemas su daugeliu sąveikaujančių veiksmų, susijusių su tinklo etiketu (RFC 1855), atsižvelgdamas į skirtingas auditorijas ir kultūrinę bei kartų įvairovę, siūlo naujų tinklo etiketą tobulinančių idėjų.	

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
							kitiems naudoti tinklo etiketu.	
	Valdo skaitmeninę tapatybę.	Apibūdina, kad internete yra skelbiama daug įvairios informacijos apie žmones, mokytojo ar tėvų padedamas nustato, kokia informacija apie žmogų yra teigiama, o kokia ne.	Paaiškina, kas yra žmogaus tapatybė, kuo ji skiriasi nuo skaitmeninės žmogaus tapatybės ir kas yra žmogaus reputacija. Mokytojo padedamas apibūdina paprastus būdus, kaip apsaugoti savo reputaciją internete.	Savarankiškai spręsdamas paprastas problemas apibrėžia įprastus bei kasdienius būdus, kaip apsaugoti savo ir kitų reputaciją internete, apibūdina tiksliai apibrėžtus duomenis, kuriuos kartais be reikalo pateikia žmonės internete.	Savarankiškai prireikus sprendžia aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes problemas, nustato konkrečias skaitmeninės tapatybės atskleidimo problemas, aptaria konkrečius būdus, kaip apsaugoti savo ir kitų reputaciją internete, valdo duomenis, kuriuos pateikia per skaitmenines priemones.	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, patikrina savo ar kitų skaitmenines tapatybes, paaiškina tinkamesnius būdus, kaip apsaugoti savo ar kitų reputaciją, pateiktus internete.	Sprendžia kompleksines užduotis, turinčias ribotą apibrėžimą, susijusias su skaitmeninio tapatumo valdymu ir žmonių internetinės reputacijos apsauga, panaudoja savo žinias padėdamas kitiems valdyti skaitmeninę tapatybę bei gerinti skaitmeninę reputaciją.	Sprendžia sudėtingas problemas, kurioms būdinga daug sąveikaujančių veiksnių, susijusių su skaitmeninės tapatybės valdymu ir žmonių internetinės reputacijos apsauga, siūlo naujų idėjų dėl skaitmeninio identiteto (tapatybės) procesų tobulėsnio valdymo.
Skaitmeninė sauga.	Saugiai naudojasi skaitmeninėmi	Naudoja mokytojo rekomenduojam	Mokytojo padedamas atskiria paprastus	Naudoja pasirinktus ir mokytojo	Savarankiškai, prireikus mokytojo	Savarankiškai spręsdamas paprastas	Savarankiškai spręsdamas aiškiai apibrėžtas	Naudojant skaitmenines technologijas,

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	s technologijomis.	us paprastus būdus apsaugoti nuo galimų pavojų sveikatai skaitmeninėje aplinkoje.	būdus, kaip išvengti pavojų ir grėsmių sveikatai, fizinei ir psichologinei gerovei, naudojant skaitmenines technologijas.	rekomenduojamus paprastus būdus, kaip išvengti pavojų ir grėsmių sveikatai, fizinei ir psichologinei gerovei, naudojant skaitmenines technologijas.	padedamas, pasirenka paprastus būdus, kaip išvengti pavojų ir grėsmių sveikatai, fizinei ir psichologinei gerovei, naudojant skaitmenines technologijas.	apsisaugojimo nuo galimų pavojų sveikatai skaitmeninėje aplinkoje problemas, paaiškina, kaip išvengti sveikatai kylančių pavojų ir grėsmių fizinei ir psichinei gerovei, naudojant skaitmenines technologijas.	ir nekasdienės apsaugojimo nuo galimų pavojų sveikatai skaitmeninėje aplinkoje problemas, paaiškina, kaip išvengti grėsmių fizinei ir psichinei sveikatai, pasirenka būdus, kaip apsaugoti save ir kitus nuo pavojų skaitmeninėje aplinkoje.	savarankiškai sprendžia kompleksines, ribotos reikšmės užduotis, susijusias su pavojų sveikatai ir grėsmių gerovei išvengimu, demonstruoja įvairius būdus, kaip išvengti pavojaus sveikatai ir grėsmių fizinei ir psichinei gerovei.
	Saugo asmens duomenis bei privatumą skaitmeninėje erdvėje.	Paaiškina, kokie žmonių duomenys yra asmeniniai ir kodėl jų negalima atskleisti kitiems, kad bendraujant	Mokytojo padedamas pasirenka paprastus būdus, kaip apsaugoti savo ir kitų asmeninius duomenis ir privatumą	Naudoja pasirinktus ir rekomenduojamus paprastus būdus, kaip apsaugoti savo ir kitų asmeninius duomenis ir	Savarankiškai, prireikus mokytojo padedamas, pasirenka paprastus būdus, kaip apsaugoti savo ir kitų asmens	Savarankiškai sprenddamas paprastas savo ir kitų asmens duomenų ir privatumo apsaugos skaitmeninėje aplinkoje	Savarankiškai, prireikus spęsti aiškiai apibrėžtas ir nekasdienės problemas, paaiškina būdus, kaip apsaugoti savo ir kitų asmens	Sprendžia kompleksines, riboto apibrėžimo užduotis, susijusias su asmens duomenų ir privatumo apsauga

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	telefonu ar interneto priemonėmis, asmens duomenų atskleidimas gali turėti blogų pasekmių.	skaitmeninėje aplinkoje, apsaugant save ir kitus nuo galimos žalos.	privatumą skaitmeninėje aplinkoje, apsaugant save ir kitus nuo galimos žalos.	duomenis ir privatumą skaitmeninėje aplinkoje, atpažįsta paprastus privatumo politikos teiginius apie tai, kaip asmens duomenys naudojami skaitmeninėje aplinkoje.	problemas, paaiškina pasirinktus apsaugos būdus ir priemones, aiškiai apibrėžtus įprastus ir kasdienes būdus, kaip naudoti ir dalytis asmenį identifikuojančia informacija, kartu apsaugant save ir kitus nuo žalos, nurodo aiškiai apibrėžtus, įprastus privatumo politikos teiginius apie tai, kaip asmens duomenys naudojami teikiant	duomenis ir privatumą skaitmeninėje aplinkoje, kaip naudoti ir dalytis asmenį identifikuojančia informacija, kartu apsaugant save ir kitus nuo žalos, taiko privatumo politikos teiginius apie tai, kaip asmens duomenys naudojami teikiant skaitmenines paslaugas.	skaitmeninėje aplinkoje, naudojantis ir dalijantis asmenį identifikuojančia informacija, apsaugant save ir kitus nuo pavojų. Naudojasi savo asmens duomenų privatumo politika, savo žiniomis ir gebėjimais, padeda kitiems saugoti asmens duomenis ir privatumą skaitmeninėje aplinkoje.	

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
						skaitmenines paslaugas.		
	Tinkamai naudojasi skaitmeninėmis technologijomis saugodamas aplinką.	Papasakoja, kad specialūs įrenginiai stebi aplinką, užterštumo lygį, klimato kaitą, prognozuoja orus ir stebi kitus įvairius gamtos procesus, padeda priimti žmonėms teisingus sprendimus saugant gamtą ir aplinką.	Mokytojo padedamas atpažįsta paprastą skaitmeninių technologijų ir jų naudojimo poveikį aplinkai.	Savarankiškai spręsdamas paprastas aplinkosaugos problemas, nurodo aiškiai suprantamą ir įprastą skaitmeninių technologijų ir jų naudojimo poveikį aplinkai.	Savarankiškai sprendžia aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes aplinkosaugos problemas, saugo aplinką nuo galimo skaitmeninių technologijų ir jų netinkamo naudojimo neigiamo poveikio aplinkai.	Savarankiškai sprendžia aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes aplinkosaugos problemas, padeda kitiems spręsti tokias problemas, demonstruoja įvairius būdus, kaip apsaugoti aplinką nuo skaitmeninių technologijų ir jų galimo netinkamo naudojimo neigiamo poveikio aplinkai.	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, pasirenka tinkamiausius sprendimus, kaip apsaugoti aplinką nuo skaitmeninių technologijų ir jų galimo netinkamo naudojimo neigiamo poveikio aplinkai.	Sprendžia kompleksines, ribotos reikšmės užduotis, susijusias su aplinkosauga, pasirenka tinkamiausius sprendimus, kaip apsaugoti aplinką nuo skaitmeninių technologijų ir jų galimo netinkamo naudojimo neigiamo poveikio aplinkai, siejant su Europos žaliojo kurso, neutralaus poveikio klimatui tikslais, pereinant prie

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
								ekologiškos žiedinės ekonomikos, mažinant energetikos, transporto, statybos, žemės ūkio ir visų kitų pramonės šakų ir sektorių priklausomybę nuo iškastinio kuro, sumažinant skaitmeninių produktų poveikį klimatui ir aplinkai.
	Saugo skaitmeninius prietaisus.	Įvardija pagrindinius išorinius pavojus, galinčius pakenkti skaitmeniniams prietaisams, pavyzdžiui, drėgmė, skysčiai,	Mokytojo padedamas nustato paprastus būdus, kaip apsaugoti savo skaitmeninius įrenginius ir skaitmeninį turinį, atskirti paprastas rizikas	Savarankiškai, prireikus mokytojo padedamas, nustato paprastus būdus, kaip apsaugoti skaitmeninius prietaisus ir skaitmeninį	Savarankiškai spręsdamas paprastas problemas, nurodo gerai apibrėžtus ir įprastus būdus, kaip apsaugoti skaitmeninius įrenginius ir	Savarankiškai spręsdamas aiškiai apibrėžtas ir nekasdienes problemas, organizuoja skaitmeninių prietaisų ir skaitmeninio turinio apsaugą,	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, taip pat esant sudėtingoms situacijoms, pasirenka tinkamiausią prietaisų ir skaitmeninio	Sprendžia kompleksines, riboto apibrėžimo užduotis, susijusias su įrenginių ir skaitmeninio turinio apsauga, rizikos ir pavojų

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		dulkės, netvarkingi laidai, netinkama aplinkos temperatūra, kritimo galimybė ir kt. Žino, kam pranešti apie pastebėtus pavojus.	ir grėsmes skaitmeninėje aplinkoje.	turinį, atskiria paprastas rizikas ir grėsmes skaitmeninėje aplinkoje, laikosi paprastų saugos taisyklių.	skaitmeninį turinį, išvelgia aiškiai apibrėžtus, įprastus pavojus ir grėsmes skaitmeninėje aplinkoje, pasirenka aiškiai apibrėžtas ir įprastas saugos priemones.	išvelgia galimas skaitmeniniams prietaisams kylančias rizikas ir grėsmes, pasirenka tinkamas prietaisų saugos priemones.	turinio apsaugą, išvelgia galimas skaitmeniniams prietaisams kylančias rizikas ir grėsmes skaitmeninėje aplinkoje, pasirenka tinkamiausias saugos priemones.	valdymu, apsaugos priemonių taikymu. Naudoja priemones, užtikrinančias informacijos patikimumą ir privatumą skaitmeninėje aplinkoje, padeda kitiems saugoti skaitmeninius įrenginius, pateikia naujų saugos idėjų.
Problemų sprendimas.	Kūrybiškai naudojami skaitmeniniai technologijos sprendimai.	Papasakoja, kad kompiuteriu galima piešti, kurti muziką, filmus, rašyti, žaisti daugybę kūrybiškumą ugdančių žaidimų ir atlikti	Savarankiškai ar mokytojo padedamas pasirenka ir naudoja paprastas skaitmenines technologijas	Savarankiškai, sprenddamas paprastas problemas, pasirenka skaitmenines technologijas, kurios gali būti naudojamos	Savarankiškai, pagal savo poreikius, sprenddamas aiškiai apibrėžtas ir nekasdienės problemas, diferencijuoja skaitmenines	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius, sudėtingose situacijose pasirenka tinkamiausias skaitmenines technologijas	Sprendžia sudėtingas, nepakankamai apibrėžtas problemas, susijusias su skaitmeninėmis technologijomis, taip pat padeda	Priima sprendimus, kurie, naudojantis skaitmeninėmis technologijomis, padeda spręsti sudėtingas, nuo daugelio

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		daugybę kitų įdomių darbų. Mokytojo padedamas atpažįsta paprastas skaitmenines technologijas, kurias galima naudoti skaitmeniniam turiniui kurti.	skaitmeniniam turiniui kurti.	aiškiai apibrėžtam skaitmeniniam turiniui kurti.	technologijas skaitmeniniam turiniui kurti, naujoviškiems kūrybiniam procesams inicijuoti.	skaitmeniniam turiniui kurti ir naujoviškiems kūrybiniam procesams diegti.	kitiems kūrybiškai naudotis skaitmeninėmis technologijomis.	sąveikaujančių veiksmų priklausančias problemas, siūlo naujų idėjų kūrybiškam skaitmeninių technologijų naudojimui.
	Sprendžia technines ir technologines problemas.	Mokytojo padedamas atpažįsta paprasčiausias technines problemas, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais.	Mokytojo padedamas atpažįsta paprastas technines problemas, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais ir skaitmenine aplinka, nustato paprastus jų sprendimo būdus.	Savarankiškai ar mokytojo padedamas atpažįsta paprastas technines problemas, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais ir skaitmenine aplinka, nustato paprastus jų sprendimo būdus.	Savarankiškai įvardija aiškiai apibūdintas ir paprastas technines problemas, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais ir skaitmenine aplinka, nustato paprastus jų sprendimo būdus.	Savarankiškai įvardija ir apibūdina sudėtingesnes technines problemas, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais ir skaitmenine aplinka, nustato jų sprendimo būdus.	Susidūręs su sudėtingesniais atvejais įvardija technines problemas, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais ir skaitmenine aplinka, sprendžia jas tinkamiausiais būdais.	Kuria sudėtingesnių techninių problemų, kurios kyla naudojantis skaitmeniniais įrenginiais ir skaitmenine aplinka, sprendimo strategijas, ir, atsižvelgdamas į galimybes, jas įgyvendina.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
				sprendimo būdus.				
	Kritiškai vertina galimus problemas sprendimus ir skaitmeninių technologijų pasirinkimą.	Mokytojo padedamas pasirenka skaitmenines priemones paprastai užduočiai atlikti.	Mokytojo padedamas apibrėžia savo poreikius, pasirenka paprastas skaitmenines priemones ir galimus technologinius sprendimus, pritaiko skaitmeninę aplinką asmeniniams poreikiams.	Savarankiškai ar mokytojo padedamas apibrėžia savo poreikius, pasirenka paprastas skaitmenines priemones ir galimus technologinius sprendimus, pritaiko skaitmeninę aplinką asmeniniams poreikiams.	Savarankiškai sprenddamas paprastas užduotis tiksliai apibrėžia savo poreikius, pasirenka įprastas skaitmenines priemones bei galimus technologinius sprendimus, pritaiko skaitmeninę aplinką asmeniniams poreikiams.	Savarankiškai sprenddamas paprastas ir nekasdieneis užduotis tiksliai apibrėžia savo poreikius, pasirenka įprastas skaitmenines priemones bei galimus technologinius sprendimus, pritaiko skaitmeninę aplinką asmeniniams poreikiams.	Neįprastose situacijose įvertina poreikius; pasirenka tinkamiausias skaitmenines priemones ir galimus technologinius sprendimus; derina ir pritaiko skaitmeninę aplinką asmeniniams poreikiams.	Pasitelkdamas skaitmenines priemones, jomis valdomus fizinius įrenginius ir galimus technologinius sprendimus sudėtingas užduotis, susijusias su daugeliu tarpusavyje sąveikaujančių veiksmų, taip pat derina ir pritaiko skaitmeninę aplinką asmeniniams poreikiams.
	Įsivertina skaitmeninę kompetenciją	Mokytojo padedamas įvardija	Savarankiškai ar mokytojo padedamas	Savarankiškai sprenddamas paprastas	Savarankiškai pagal savo poreikius	Atsižvelgdamas į savo ir kitų poreikius,	Kuria sprendimus kompleksinėms	Priima sudėtingų problemų, kurioms būdinga

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
ir identifikuoja spragas.	skaitmenines technologijas, kuriomis teko naudotis.	atpažįsta, kur reikia tobulinti ar atnaujinti savo skaitmeninę kompetenciją. Padedamas mokytojo ir savarankiškai identifikuoja šaltinius ir galimybę juos panaudoti įgytai skaitmeninei kompetencijai plėtoti.	užduotis paaiškina, kur reikia tobulinti ar atnaujinti savo skaitmeninę kompetenciją. Savarankiškai ar mokytojo padedamas nustato, kur nuolat galėtų ieškoti aiškių galimybių tobulėti ir sekti skaitmeninių technologijų naujienas.	sprenddamas aiškiai apibrėžtas ir nešablonines problemas diskutuoja, kur ir kaip galėtų patobulinti savo skaitmeninę kompetenciją, nurodo, kaip galėtų padėti kitiems plėtoti jų skaitmeninę kompetenciją, kur galėtų ieškoti galimybių savarankiškai tobulėti ir sekti skaitmeninių technologijų naujienas.	sudėtingose situacijose nusprendžia, kokie yra tinkamiausi būdai patobulinti ar atnaujinti savo skaitmeninę kompetenciją, vertina kitų skaitmeninės kompetencijos tobulėjimą, pasirenka tinkamiausias tobulinimosi galimybes ir nuolat seka skaitmeninių technologijų naujoves.	užduotims, turinčioms kelis sprendimus, susijusius su skaitmeninės kompetencijos tobulinimu, ieško tobulinimosi galimybių ir nuolat seka naujienas, integruoja savo žinias bendruomenės veikloje, tuo prisidėdamas prie narių skaitmeninės kompetencijos tobulinimo, padeda kitiems nustatyti skaitmeninės spragas ir jas užpildyti.	daug sąveikaujančių veiksmų, susijusių su skaitmeninės kompetencijos tobulinimu, sprendimus, ieško galimybių savarankiškai tobulėti ir nuolat sekti skaitmeninių technologijų evoliuciją, pasiūlo bendruomenei naujų idėjų, padeda kitiems nustatyti skaitmeninės kompetencijos spragas ir siūlo būdus bei priemones jas užpildyti.	

21. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija – asmens savimonė ir savitvarda, socialinis sąmoningumas, tarpusavio santykių kūrimo gebėjimai, atsakingas sprendimų priėmimas ir asmens rūpinimasis fizine ir psichine sveikata.

22. Socialinės, emocinės ir sveikos gyvensenos kompetencijos sandai:

22.1. savimonė ir savitvardos įgūdžiai: atpažįsta, įvardija ir valdo emocijas, elgiasi vadovaudamasis vertybėmis; atpažįsta asmenines savybes ir išorinę pagalbą; siekia asmeninių ir akademinų tikslų;

22.2. empatiškumas, socialinis sąmoningumas ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimas: atpažįsta kitų emocijas ir jas atliepia; atpažįsta individualius ir grupės panašumus ir skirtumus; naudojami bendravimo įgūdžiais veiksmingai komunikuojant; geba konstruktyviai užkirsti kelią, valdyti ir spręsti tarpasmeninius konfliktus;

22.3. atsakingas sprendimų priėmimas ir elgesys vertinant pasekmes: priima sprendimus atsižvelgdamas į saugumo, etinius ir visuomeninius veiksnius; kasdienėse akademinėse ir socialinėse situacijose taiko atsakingų sprendimų priėmimo įgūdžius; prisideda kuriant šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovę;

22.4. rūpinimasis sveikata: vertina sveikatą kaip vieną iš esminių vertybių, lemiančių asmens ir visuomenės gerovę bei gyvenimo kokybę; rūpinasi sveikata pasitelkdamas fizinį aktyvumą; supranta sveikos mitybos svarbą sveikatai ir renkasi sveikatai palankius maisto produktus.

23. Socialinės, emocinės ir sveikos gyvensenos kompetencijos raida:

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
Savimonė ir savitvardos įgūdžiai.	Atpažįsta, įvardija ir valdo emocijas, elgiasi vadovaudamasis vertybėmis.	Atpažįsta ir įvardija jausmus skirtingose situacijose. Atpažįsta situacijas, kuriose reikia suvaldyti emocijas, pasako, kaip jas gali suvaldyti, ir bando tai daryti. Įvardija vertybes, kurios	Atpažįsta ir įvardija emocijas. Paaiškina ryšį tarp jausmų, žodžių ir veiksmų. Taiko ir paaiškina keletą nusiramino būdų. Paaiškina teigiamų minčių naudą.	Įvardija emocijas, kurias gali jausti skirtingose situacijose ir skirtingu laiku. Naudoja tinkamą strategiją valdydamas emocijas, kai neigiamos emocijos keičiamos teigiamomis.	Atpažįsta ir įvardija paauglystei būdingas emocijas. Konstruktyviai valdo stresą ir sudėtingas emocijas. Apibūdina ir parodo, kaip emocijos išreiškiamos	Atpažįsta ir valdo impulsus, kurie išprovokuoja pyktį ar kitas stiprias emocijas. Stebi ir valdo emocijų kaitą. Analizuoja įvairias situacijas ir motyvuoja save įveikti iššūkius, nepalankias	Analizuoja ir paaiškina, kaip mintys ir emocijos veikia sprendimų priėmimą ir atsakingą elgesį. Visas emocijas priima kaip reikalingas, geba suvaldyti nepasitenkinimą ir nusivylimą.	Geba vertinti ir apibūdinti, kaip emocijų išraiška gali paveikti kitus žmones. Analizuoja ir paaiškina, kokią įtaką daro įtampa, atpažįsta dirgiklius ir lanksčiai bei teigiama linkme sprendžia

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		padeda priimti sprendimus.	Įvardija vertybes, sieja jas su elgesiu.	Mokosi įveikti liūdinančias emocijas. Atpažįsta, įvardija ir vadovaujasi vertybėmis, kurios asmeniškai ir bendruomenei padeda siekti sėkmės.	socialiai priimtiniu būdu. Analizuoja ir įvardija bendražmogiškas vertybes (savigarbą, pagarbą kitiems, geranoriškumą, atsakomybę, pagalbą, sąžiningumą, drąsą, savidrausmę, sveikatą, šeimą).	situacijas, neviltį ir nusivylimą, siekia tikslų. Analizuoja, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus.	Vadovaujasi bendražmogiškomis vertybėmis, garbingai ir atkakliai siekia tikslo.	sudėtingas situacijas. Elgesiu demonstruoja vertybines nuostatas ir paaikškina, ką reiškia būti pozityviu pavyzdžiu kitiems.
	Atpažįsta asmenines savybes ir išorinę pagalbą.	Apibūdina save, savo bruožus. Papasakoja, ką daryti patinka, o ko nepatinka. Įvardija asmenis, kuriais gali pasitikėti ir kreiptis pagalbos.	Apibūdina poreikius, norus, pomėgius, savybes, ką moka ar ko norėtų išmokti. Apibrėžia, kas yra šeima, mokykla ir bendruomenė. Atpažįsta ir įvardija, kuo gali mokiniui padėti	Pasako, ką nori išmokti daryti geriau, kokius žingsnius dėl to reikia žengti, vertina asmeninio tikslo siekimo pažangą. Prisideda prie šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovės.	Apibrėžia sąvoką, kas yra atkaklumas siekiant tikslo, jį demonstruoja (augimo ir mąstysenos savybės). Analizuoja ir apibūdina, kaip suaugusieji bendruomenėje išreiškia rūpestį	Analizuoja, kaip asmeninės savybės daro įtaką pasirinkimams ir sėkmei. Analizuoja ir vertina, kaip papildomi, ne mokykloje lankomi užsiėmimai gali prisidėti prie	Analizuoja stipriąsias puses, nustato tobulintinas sritis ir prioritetus, planuoja laiką pokyčiams. Analizuoja, kaip teigiami suaugusiųjų pavyzdžiai padeda siekti sėkmės	Motyvuoja save parengti ir įgyvendinti sunkumų ar (ir) iššūkių įveikimo planą. Vengia delsimo. Plėtoja pomėgius ir prisiima vaidmenis, kurie stiprina sėkmę mokykloje ir prisideda prie

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
			šeima, bendraamžiai, mokykla ir bendruomenė.		ir dėmesį mokiniams.	sėkmės mokykloje.	mokykloje ir ją baigus.	gyvenimo gerovės.
	Siekia asmeninių ir akademinų tikslų.	Paaishkina, kas yra tikslas ir kaip išsikeltas tikslas padės mokytis, kelia elementarius tikslus ir pasako, kaip jų sieks. Pateikia pavyzdžių, kokios savybės, elgesys padėjo ką nors išmokti.	Išsikelia mokymosi tikslą ir sukuria kelių veiksmų planą jo siekti. Atsakingai, atkakliai ir kantriai siekia tikslo. Apibūdina, koks elgesys padeda mokytis ir kaip sėkmė mokykloje padeda tapti tuo, kuo nori būti.	Atpažįsta tikslų siekimo kliūtis ir, jei reikia, kreipiasi pagalbos joms įveikti. Motyvuoja save siekti tikslo bei ugdo kantrybę. Įvardija kasdienes užduotis, kurias privalu atlikti, kad stiprėtų mokymosi sėkmė.	Išsikelia akademinio tobulėjimo tikslą, pasiekiamą per keletą mėnesių, paruošia planą ir jo siekia. Atpažįsta, kas trukdo siekti trumpalaikio tikslo, mokosi šiuos sunkumus įveikti. Analizuoja akademinio tobulėjimo tikslo siekimo pažangą, analizuoja ir reflektuoja sėkmę.	Išsikelia trumpalaikį tikslą, paruošia jo siekimo planą, numato galimas kliūtis jo siekti, jas įveikia ir tikslą pasiekia. Analizuoja, dėl kokių priežasčių tikslai yra pasiekiami arba nepasiekiami.	Išsikelia aiškų tikslą ir planuoja būdus, kaip, įveikiant kliūtis, to tikslo siekti, naudojantis šaltiniais ar (ir) ištekiais. Naudojasi mokymosi kliūčių įveikimo strategijomis.	Išsikelia gretutinį tikslą, kuris gali būti svarbus gyvenime. Planuoja laiką ir veiksmus, nustato pasiekimo įsivertinimo kriterijus. Siekia tikslo ir stebi pažangą, įsivertina rezultatus pagal nustatytus kriterijus.
Empatiškus, socialinis	Atpažįsta kitų emocijas ir jas atliepia.	Įvardija kitų veidu ir kūno poza išreikštas	Paaishkina, kad toje pačioje situacijoje	Stebi kūno kalbą, skirtingose situacijose	Skatina aplinkinius	Apibūdina, kokios galimos kito žmogaus	Analizuoja savo ir kitų požiūrių panašumus ir	Įvairiais būdais išreiškia

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
sąmoningu mas ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimas.		emocijas. Tinkamai reaguoja į aplinkinių emocijas. Apibūdina ir demonstruoja dėmesingo klausymo įgūdžius.	žmonių emocijos gali būti skirtingos. Šias emocijas geba atpažinti ir įvardinti. Išklauso kitus, kad suprastų jų jausmus.	atpažįsta kitų žmonių emocijas, pasitelkia empatiją ir moka tinkamai į jas reaguoti. Padeda kitiems suprasti, kad jų klausosi.	reikšti mintis ir emocijas. Naudojasi reflektvyviojo klausymosi įgūdžiais.	emocijos ir savijauta skirtingose situacijose. Analizuoja, kaip žmogaus elgesys veikia kitus žmones. Pritaiko veiksmingo klausymosi įgūdžius kasdieniuose pokalbiuose ir viešose diskusijose.	skirtumus. Paaiškina, kad vertybinės nuostatos skirtingose kultūrose gali būti nevienodai traktuojamos. Naudojasi pokalbio užmezgimo, palaikymo įgūdžiais, kad suprastų kitų emocijas ir savijautą.	empatią aplinkiniams. Dėmesingai išklauso ir gerbia kitokią nuomonę. Atpažįsta etnocentrizmą, bet jo nedemonstruoja, moka parodyti ir išreikšti, kad supranta kitokį požiūrį.
	Atpažįsta individualius ir grupės panašumus ir skirtumus.	Paaiškina individualius ir grupės poreikius (poreikį būti išklausytam, turėti galimybę žaisti, sulaukti pagalbos ar palaikymo). Įvardija klasės mokinių, draugų ir artimųjų	Apibūdina bendrus žmonių bruožus bei skirtumus. Atpažįsta elgesį, kuris skaudina, ir jį reaguoti. Apibūdina teigiamas kitų žmonių savybes.	Atskiria nesusikalbėjimą (nesupratimą), nuomonių skirtumus ir patyčių situacijas. Analizuoja unikalų asmenų ir grupių indėlį į kultūrą. Atpažįsta ir	Apibūdina ir vertina individualias klasės draugų savybes, sugebėjimus, pomėgius ir poelgius. Atpažįsta ir adekvačiai reaguoja į nederamą elgesį,	Paaiškina, kaip individualūs, socialiniai ir kultūriniai skirtumai gali padidinti pažeidžiamumą dėl patyčių, nurodo būdus, kaip tai įveikti. Reaguoja į patyčias ir siekia	Analizuoja stereotipų ir išankstinių nusistatymų kilmę ir neigiamą poveikį. Išlieka objektyvus, argumentuoja savo nuomonę. Rodo deramą pagarbą skirtingu	Konstruktvyviai rodo tvirtą būdą, priešinasi stereotipams ir išankstinėms nuomonėms. Atstovauja žmonėms, kurie prašo ir kuriems reikia pagalbos. Geba argumentuotai ir

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		savybes ir pomėgius.		įvardija kitų talentus, gebėjimus ir pomėgius. Užmezga ir palaiko darnius santykius su skirtingais žmonėmis. Moka išreikšti dėkingumą ir pagarbą.	pavyzdžiui, patyčias, erzinimą ir kt. Diskutuoja, kaip padrašinimas ir palaikymas padeda stiprinti santykius.	situaciją keisti teigiama linkme. Diskutuoja apie stereotipus ir neigiamą jų daromą įtaką.	socialinių ir kultūrinių grupių asmenims.	viešai išsakyti asmeninę nuomonę.
	Naudojasi bendravimo įgūdžiais veiksmingai komunikuodamas.	Paaishkina, kaip kitų palaikymas padeda pasijusti reikalingu kitiems, sėkmingai kartu mokytis ir žaisti; laikosi sutartų taisyklių. Demonstruoja grupės darbui reikalingą elgesį.	Paaishkina, koku būdu galima darniai su kitais dirbti ir žaisti. Laikosi sąžiningo žaidimo taisyklių. Rūpestingai ir draugiškai elgiasi klasėje ir už jos ribų.	Kuria ir išlaiko teigiamus santykius, moka naudoti „aš“ žinutę. Apibūdina, koks elgesys padeda kurti saugią, pagarbą ir rūpestingą mokymosi aplinką, pats atitinkamai elgiasi. Apibūdina sėkmingo darbo	Atpažįsta ir apibūdina skirtumus tarp teigiamų ir neigiamų santykių. Bendradarbiauja ir konstruktyviai dirba grupėje. Konstruktyviai priima ir išsako kritiką.	Užmezga teigiamus santykius. Analizuoja draugystės priežastis ir abipusės pagarbos svarbą. Bendradarbiauja ir veikia komandoje, siekia didinti grupės darbo veiksmingumą. Dalyvauja priimant	Suteikia paramą, pagalbą, palaikymą kitiems, o prireikus, jos prašo. Adekvačiai reaguoja, jei susiduria su netikėtumais. Vertina asmeninį indėlį (kaip grupės nario arba lyderio) grupės darbo sėkmei. Analizuoja	Vertina komunikavimo ir socialinių įgūdžių kasdienio naudojimo pastangas, kai bendrauja su šeimos nariais, mokytojais ir bendraamžiais. Siekia visiems naudą lemiančių sprendimų, naudojami derybų įgūdžiais.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
				grupėje sąlygas, jų laikosi. Žodžiu ir elgesiu palaiko bendraamžius. Darbo grupėje metu atsakingai atlieka prisiimtus įsipareigojimus.		susitarimus ir jų laikosi.	asmeninių savybių vaidmenį dirbant komandoje.	Veiksmingai naudoja asmenines savybes ir gebėjimus, kai vadovauja ar dirba grupėje, komandoje.
	Geba konstruktyviai užkirsti kelią, valdyti ir spręsti tarpasmeninius konfliktus.	Apibūdina situaciją, kurioje kilo nesutarimas, atpažįsta ir įvardija nesutarimo priežastį. Be suaugusiojo pagalbos sprendžia nedidelius konfliktus. Paaškina, kaip suvaldytas pyktis padeda spręsti nesutarimus. Atsisako dalyvauti nepriimtose	Įvardija kylančius konfliktus ir problemas tarp bendraamžių. Be suaugusiojo pagalbos sprendžia nedidelius konfliktus. Atpažįsta nesuskalbėjimą ir gali paaškinti, kaip nesuskalbėjimas gali tapti konflikto priežastimi. Atsisako	Analizuoja konfliktų atsiradimo priežastis ir paaškina, kaip konfliktų sprendimas gali sustiprinti draugystę. Nurodo konstruktyvaus konfliktų sprendimo būdus. Moka adekvačiai reaguoti į skaudinantį elgesį.	Skirtingų konfliktinių situacijų atvejais pritaiko skirtingus konfliktų sprendimo būdus. Verbaliniu ir neverbaliniu būdu sprendžia grupės konfliktus. Atpažįsta ir paaškina, kas yra bendraamžių spaudimas.	Argumentuotai pasirenka tarpasmeninių problemų prevencijos ir sprendimų būdus, kurie padeda išsaugoti santykius šeimoje ir bendruomenėje. Geba spręsti emocingus konfliktus. Atpažįsta bendraamžių spaudimą, moka jam pasipriešinti.	Dėmesingai klausosi ir analizuoja, kaip dėmesingas klausymasis ir kalbėjimasis padeda spręsti konfliktus ar išvengti konfrontacijos. Atpažįsta manipuliavimą ir daromą neigiamą įtaką. Naudojasi veiksmingo bendravimo įgūdžiais, pasipriešina užgauliojams.	Įsivertina konfliktų sprendimo įgūdžius, planuoja, kaip juos tobulinti. Naudojasi efektyvaus bendravimo įgūdžiais (kalbėjimu, klausymu(si), kūno kalba, gebėjimu suprasti ir gerbti kito požiūrį), konkrečiai išsako ketinimus, deramai įvertina

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
		situacijose ir paaiškina kodėl.	dalyvauti nepriimtiniuose situacijose ir paaiškina kodėl.			Tvirtai ir aiškiai nubrėžia ribas, pasako „ne“ ir išsaugo pagarbius santykius.		galimą jų poveikį.
Atsakingas sprendimų priėmimas ir elgesys, pasekmių įvertinimas .	Priima sprendimus atsižvelgdamas į saugumo, etinius ir visuomeninius veiksnius.	Apibūdina situacijas ar vietas, kuriose gali jaustis nesaugiai (gatvėje, užkalbinti nepažįstamo žmogaus) ir pasako, kaip reikia elgtis. Dalyvauja kuriant bendras taisykles. Apibūdina situacijas, kuriose svarbu klausyti suaugusiųjų (šeimos narių ar mokytojo).	Atpažįsta ir įvardija pavojingą ir nesaugų elgesį, nurodo, kaip reikia elgtis, ir elgiasi saugiai. Dalyvauja kuriant taisykles ir susitarimus. Paaiškina, kodėl taisyklės svarbios šeimos, klasės ir mokyklos saugumui, jų laikosi.	Atpažįsta ir apibūdina nesaugias situacijas, jų vengia. Vadovaujasi socialinėmis normomis ir saugumo reikalavimais, tai parodo elgesiu. Įvertina tokio elgesio pasekmes.	Apibūdina, ką reiškia atsakingas elgesys, analizuoja atsakingo ir neatsakingo elgesio pasekmes. Sukuria planą ir paaiškina, kaip elgtis, kai jautiesi, kad tavo atžvilgiu elgiamasi neteisingai.	Atsižvelgia į kitų poreikius, kai priima sprendimus, vadovaujasi sąžiningumu, pagarba ir užuojauta. Analizuoja ir paaiškina mokyklos, visuomenės taisyklių svarbos priežastis.	Prisiima asmeninę atsakomybę priimant etinius sprendimus. Analizuoja, kaip socialinės normos ir lūkesčiai daro įtaką asmeniniams sprendimams ir veiksmams. Įvertina potencialias rizikas, kurios gali turėti įtakos socialinių normų nepaisymui.	Analizuoja asmeninius, visuomenės sprendimus ir pateikia etinių argumentų. Analizuoja, kaip skirtingų visuomenių ir kultūrų normos daro įtaką jų narių sprendimams ir elgesiui.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Kasdienėse akademinėse ir socialinėse situacijose taiko atsakingų sprendimų priėmimo įgūdžius.	Atpažįsta, analizuoja ir paaiškina kasdienes situacijas, kuriose reikia priimti sprendimą. Pritaiko ir paaiškina panaudotus sprendimo priėmimo įgūdžius.	Priima sprendimus, kurie tausoja sveikatą. Analizuoja ir paaiškina, kokią įtaką priimti sprendimai daro tarpusavio santykiams klasėje.	Analizuoja ir pateikia keletą alternatyvių problemos sprendimo būdų. Taiko sprendimų priėmimo įgūdžius, kai įveikia asmeninius ir mokymosi iššūkius bei priima sprendimus.	Planuoja laiką, užduotis atlieka laiku. Analizuoja galimus iššūkius ir kliūtis užduočių atlikimui, planuoja, kaip juos įveikti. Apmąsto ir įsivertina, kaip sekėsi atlikti užduotis. Įvertina rizikingo elgesio pasekmes ir pasirenka alternatyvų elgesį ar veiklas. Analizuoja ir paaiškina, kaip stresas gali paveikti priimamus sprendimus.	Analizuoja ir apibūdina, kaip sprendimų priėmimo įgūdžiai gerina mokymosi išsėdėjimą ir akademinis rezultatus. Įvertina ir pasirenka atsparumo strategijas, kai jaučia spaudimą įsitraukti į nesaugią ar neetišką veiklą. Išvengia rizikingo elgesio (psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, ankstyvų lytinių santykių bandymų, nusikalstamumo ir pan.).	Analizuoja ir įsivertina asmeninius gebėjimus rinkti informaciją, generuoti alternatyvas ir numatyti sprendimų pasekmes. Užmezga atsakingus socialinius santykius, taiko sprendimų priėmimo įgūdžius. Atsakingai reaguoja, išvengia ir kitiems padeda išvengti neatsakingo elgesio viešojoje (fizinėje-kontaktinėje, skaitmeninėje) erdvėje.	Analizuoja ir argumentuotai paaiškina, kokios įtakos profesijos pasirinkimui ir karjeros planavimui turi dabartinis sprendimų priėmimas. Užmezga atsakingus socialinius ir (ar) darbo santykius, taiko sprendimų priėmimo įgūdžius. Analizuoja, kaip atsakingas sprendimų priėmimas veikia tarpasmeninius ir grupių santykius.

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Prisideda kuriant šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovę.	Pasisiūlo padėti įvairiuose klasės priežiūros darbuose (paruošti klasę pamokai, sutvarkyti priemonės, surinkti šiukšles, nuvalyti stalus ir pan.), taupo resursus. Papasakoja, kaip gali padėti ir padeda savo šeimos nariams atlikti kasdienius darbus.	Siūlo idėjas, kaip gerinti klasės mokymosi ir bendravimo aplinką, jas įgyvendina, o jei prireikia, pasisiūlo pagelbėti. Įvardija svarbius bendruomenės poreikius. Siūlo idėjas, kaip pagerinti šeimos, bendruomenės gyvenimą, dalyvauja jas įgyvendinant.	Analizuodamas asmeninius įgūdžius, žinias, talentus ir pomėgius, prisiima ir atlieka klasėje vaidmenį, kuriuo prisideda prie klasės ir mokyklos gerovės. Apibūdina šeimos narių vaidmenis. Prisiima atsakomybę ir atlieka šeimoje vaidmenį, kuris prisideda prie šeimos gerovės.	Bendradarbiauda mas su mokiniais, bendraudamas su bendruomenės nariais nustato, planuoja ir įgyvendina pagalbos bendruomenei projektą. Analizuoja ir įvardija bendruomenės narių pagalbą pasitikėjimo savimi stiprinimui. Išreiškia pagarbą ir palaikymą savo bendruomenei.	Analizuoja individualius ir bendraklasių gebėjimus, žinias, savybes, naudoja jas bendruomenės gerovei. Nustato, analizuoja ir aktyviai veikia tenkinant mokyklos bendruomenės poreikius. Analizuoja ir įsivertina dalyvavimą tenkinant nustatytus poreikius bendruomenėje. Apmąsto ir įvertina galimas kliūtis, jas šalina.	Bendradarbiauda mas tyrinėja, planuoja, įgyvendina, įsivertina asmeninį indėlį ir dalyvavimą veikloje, kuri gerina mikroklimatą mokykloje. Kartu su grupe planuoja ir įgyvendina vietos bendruomenei skirtą projektą bei įsivertina indėlį.	Savarankiškai arba bendradarbiaudamas tikslingai tiria, nustato, planuoja ir tenkina mokyklos bei vietos bendruomenės poreikius. Bendradarbiauja ir tikslingai tiria, nustato, planuoja visuomenės poreikius. Juos tenkina ir įsivertina.
Rūpinimas is sveikata.	Vertina sveikatą, kaip vieną iš esminių	Paaikškina, kas yra būti sveikam ir stipriam ir	Apibūdina sveiko žmogaus požymius, sveikatos	Apibūdina, kas yra sveikata ir sveika gyvensena,	Apibūdina sveikatos sričių (lytinės, protinės, kraujotakos ir	Apibūdina asmens elgesio ir aplinkos veiksnių daromą	Apibūdina asmens gyvenimo būdo ir aplinkos	Sieja asmens fizinę, protinę, emocinę, socialinę

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	vertybių, lemiančių asmens ir visuomenės gerovę bei gyvenimo kokybę.	<p>kodėl svarbu rūpintis sveikata. Laikosi elementarių asmens higienos reikalavimų, demonstruoja savitvarkos įgūdžius.</p>	<p>tausojimo ir stiprinimo bei gyvybės saugojimo svarbą. Atpažįsta sveikus ir nesveikus įpročius. Apibūdina asmeninės higienos ir aplinkos svarbą asmens sveikatai. Apibūdina savo kūno unikalumą, vartoja tinkamas sąvokas kūno dalims ir funkcijoms apibūdinti. Paaškina savo kūno ribas, ką reiškia tinkamas ir netinkamas prisilietimas. Formuoja asmeninius</p>	<p>paaškina, kodėl svarbu stiprinti ir tausoti sveikatą, kaip sveika gyvensena gali padėti siekti tikslų. Moka suteikti pirmąją pagalbą, jei iškyla pavojus gyvybei. Sudaro dienvakarę, kurioje numato mokymosi, laisvalaikio, miego režimą. Rūpinasi savo kūnu, asmenine higiena ir aplinkos švara. Analizuoja ir paaškina aplinkos veiksnių (technologijų, oro taršos, nesaugių</p>	<p>pan.) požymius bei asmens elgesio ir aplinkos veiksnių daromą įtaką sveikatai bei gyvybės išsaugojimui. Žino asmens higienos pokyčius, susijusius su fiziologiniu brendimu, gerina švaros laikymosi įgūdžius. Atpažįsta su brendimu susijusius režimo poreikių pokyčius. Gerbia savo ir kitų kūno ribas, atpažįsta lytinį priekabiavimą, smurtą, geba jam atsispirti. Išsako</p>	<p>įtaką sveikatai. Atpažįsta dėl asmens elgesio ir aplinkos poveikio iškilusias sveikatos problemas. Stengiasi būti teigiamu sektinu pavyzdžiu jaunesniems. Paaškina, kaip gali prisiimti atsakomybę dėl asmeninės ar kitų sveikatos ir gyvybės. Į mokyklą ateina pailsėję ir pasiruošę mokytis. Sprendžia lytinio brendimo metu kylančias problemas ir, esant poreikiui, ieško reikiamos</p>	<p>veiksnių daromą įtaką sveikatai, numato ir taiko sveikatos stiprinimo priemones. Argumentuoja, kodėl žmogaus gyvybė ir sveikata yra vertybė. Atsakingai rūpinasi savo kūnu. Atpažįsta lytinio potraukio dinamiką, tiesiogines jo sąsajas su hormoninės sistemos veikla ir išorinių dirgiklių poveikiu. Paisyti lygiavertiškumo. Apibūdina atsakomybę ir pasekmes dėl</p>	<p>sveikatą su profesine sveikata. Kitiškai analizuoja gyvenimo būdo ir aplinkos daromą įtaką asmens ir visuomenės sveikatai. Natūraliai vertina savo kūną, rūpinasi jo higiena. Kitiškai vertina asmens higienos daromą įtaką sveikatai ir gerovei, aplinkai. Pozityviai vertina asmeninį bei kitų lytiškumą, gerbia kitos lytinės orientacijos asmenis.</p>

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
			tvarkos ir švaros bei dienvartės (mokymosi, laisvalaikio, miego režimo) laikymosi įpročius ir įgūdžius.	medžiagų ir kt.) poveikį sveikatai. Apibūdina ir priima vykstančius kūno pokyčius ir vertina juos natūraliai. Apibūdina tabako ir alkoholio vartojimo poveikį organizmui, mąstymui ir santykiams su kitais žmonėmis.	ir geba pagrįsti tvirtas vertybines nuostatas dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo.	pagalbos, įvardija, į ką gali kreiptis. Analizuoja ankstyvų lytinių santykių pasekmes fizinei, psichinei, socialinei gerovei. Argumentuotai paaiškina kitiems, kuo pavojingos psichoaktyviosios medžiagos.	ankstyvo seksualinio elgesio, sveikatai kenkiančių sprendimų.	
	Rūpinasi sveikata pasitelkdamas fizinį aktyvumą.	Taisyklingai sėdi, stovi, juda. Aktyviai leidžia laisvalaikį, žaidžia, laikydamasis saugaus elgesio taisyklių. Paaškina fizinio aktyvumo naudą	Taisyklingai kvėpuoja. Taisyklingai sėdi, stovi, juda ir dirba kompiuteriu. Aktyviai leidžia laisvalaikį, žaidžia, noriai ir saugiai	Apibūdina ir argumentuoja, kodėl svarbūs taisyklinga laikysena ir kvėpavimas, šių dalykų paisyti. Išbando individualias organizmo	Apibūdina ir praktikuoja taisyklingą laikyseną bei kvėpavimą fizinio aktyvumo metu. Savarankiškai mankština, atlieka	Argumentuoja, kodėl svarbi taisyklinga laikysena, jos paisyti. Apibūdina fizinio pasirengimo ir taisyklingos laikysenos sąsajas.	Rūpinasi sveikata: renkasi tokių pratimų, kad lavėtų taisyklingą kvėpavimą. Asmeniniu pavyzdžiu ir aplinkinius	Pasirenka laikysenos ir kvėpavimo korekcijos pratimų. Asmeniniu pavyzdžiu skatina aplinkinius paisyti

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
	sveikatai ir savijautai, kelia fizinio aktyvumo tikslus ir pademonstruoja mėgstamus fizinius pratimus.	mankština, saugiai išbando individualias organizmo galias. Kelia fizinio aktyvumo tikslus ir apibūdina, kaip pavyksta juos pasiekti.	galias, atlieka pamėgtų ir organizmui naudingų, fizines ypatybes (jėgą, greitumą, ištvermę, lankstumą, vikrumą) lavinančių pratimų; atlieka koordinacijos ir smulkiosios motorikos įgūdžių reikalaujančių pratimų. Kelia fizinio aktyvumo tikslus, įsipareigoja sistemingai atlikti fizinių pratimų. Paaškina, kaip laikosi įsipareigojimo. Apibūdina,	organizmui naudingų ir fizines ypatybes lavinančių pratimų įvairiose aplinkose, naudojami skirtingų sporto šakų elementais. Kelia fizinio aktyvumo tikslus, įsipareigoja jų siekti, apibūdina asmeninę pažangą atliekant užduotis, kai siekia tikslo.	Praktikuoja taisyklingą kvėpavimą. Kasdien savarankiškai mankština, žaidžia, juda, atidžiai analizuoja asmeninių gebėjimų kaitą. Siekia iškelto tikslo, apibūdina patiriamus sunkumus, susijusius su atliekamais fiziniais pratimais, geba juos koreguoti, atsižvelgia į besikeičiančias aplinkybes, naudoja atitinkamus įgūdžius.	skatina paisyti taisyklingos laikysenos. Kasdien savarankiškai mankština, žaidžia, juda, atidžiai analizuoja asmeninių gebėjimų kaitą, paaškina jų sąsajas su fizinio ugdymo turiniu. Kelia trumpalaikius ir ilgalaikius fizinio aktyvumo tikslus, apibūdina asmeninę pažangą esant konkurencijos aplinkybėms ar sąlygoms. Pritaiko aplinkas judėjimo	taisyklingos laikysenos. Yra fiziškai aktyvus, renkasi ir taiko skirtingų sporto šakų elementus, fizinio, techninio ir taktinio pasirengimo įgūdžius, naudoja juos skirtingomis ir besikeičiančiomis aplinkybėmis. Analizuoja pasiektus rezultatus, kritiškai vertina iškeltų tikslų ir proceso sąveiką, atskleidžia priežasčių ir pasekmių sąsajas, apibūdina asmeninę pažangą. Įvairias	

Sandai	Sandų raiška	Sandų raiška numatytam laikotarpiui						
		Priešmokyklinis ugdymas	1–2 klasės	3–4 klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 (I–II gimnazijos) klasės	III–IV gimnazijos klasės
				kokių sunkumų patiria sportuodamas.			poreikiams tenkinti.	aplinkas ir priemonės taiko judėjimo poreikiams tenkinti.
	Supranta sveikos mitybos svarbą sveikatai ir renkasi sveikatai palankius maisto produktus.	Paaishkina maisto svarbą sveikatai. Taiko maisto vartojimo taisykles (neskuba, sukramto ir kt.), saugiai vartoja maistą ir paaishkina kodėl.	Palygina, kokie produktai naudingi, o kokie nenaudingi sveikatai. Laikosi sveikos mitybos taisyklių mokykloje.	Apibūdina sveikos mitybos taisykles, palygina ant maisto produktų pakuočių etikečių esančią informaciją. Apibūdina sveikatai kenkiančių medžiagų apykaitos procesus organizme.	Paaishkina sveikos mitybos daromą įtaką sveikatai, kuo galima pakeisti sveikatai nepalankius produktus. Moka paruošti sveikatai palankius, iš kelių maisto produktų susidedančius patiekalus.	Paaishkina, kaip laikosi sveikos mitybos principų ir taisyklių įvairiose aplinkose. Analizuoja energijos gamybos ir medžiagų apykaitos procesus organizme, apibūdina energetinę maisto medžiagų vertę ir naudą mitybai.	Argumentuotai paaishkina, kokie maisto produktai kenksmingi organizmui. Renkasi savarankiškai, asmeniniu pavyzdžiu skatina sekti aplinkinius: domėtis, kurti ir gaminti sveikatai naudingus patiekalus.	Faktais pagrindžia sveikos mitybos naudą organizmui, analizuoja medžiagų apykaitą (pagal veiklos pobūdį, amžių, lytį). Paaishkina sveikatai kenksmingų maisto medžiagų poveikį organizmui. Analizuoja maisto pramonės ir sveikatos apsaugos klausimus.